

**AZƏRBAYCAN
RESPUBLİKASININ
DÖVLƏT
STANDARTI**

AZS XXX:2021

İlkin nəşr
2021

**Ekoloji təmiz kənd təsərrüfatı və qida məhsullarının
istehsalı, emalı, markalanması və satışı.**

Rəhbəredici tələblər

**Production, processing, labelling and sale of
ecologically clean agriculture and food products.**

Chief demands

azstand | AZƏRBAYCAN
STANDARTLAŞDIRMA
İNSTITUTU

İstinad nömrəsi
AZS XXX:2021

 AZSTAND 2021

LAYIHƏ



Bu standart Azərbaycan Standartlaşdırma İnstitutunun icazəsi olmadan tam və ya hissə-hissə yenidən çap oluna, çoxaldıla və yayıla bilməz

Elçin İsaqzadə küç., 7-ci köndələn

Qaynar xətt: +994125149308

Email: office@azstand.gov.az

MÜQƏDDİMƏ

1. “Azərbaycan Standartlaşdırma İnstitutu” publik hüquqi şəxs tərəfindən işlənilib hazırlanıb.

2. “Ekoloji təmiz kənd təsərrüfatı məhsullarının standartlaşdırılması üzrə Texniki Komitədə” (AZSTAND TK/31) **MÜZAKİRƏ OLUNUB** (21 sentyabr 2021-ci il 02 sayılı protokol) **VƏ TƏQDİM EDİLİB**.

3. Azərbaycan Standartlaşdırma İnstitutu” publik hüquqi şəxsin _____ sayılı _____ 2021-ci il tarixli əmri ilə **TƏSDİQ EDİLMİŞDİR**.

4. Qüvvəyə minmə tarixi “_____” _____ 2021 -ci il.

5. İlk dəfə tətbiq edilir.

6. Dövlət standartında müəyyən edilən tələblərin beynəlxalq standartlara, norma, qayda və tövsiyələrə və digər dövlətlərin müvafiq mütərəqqi milli standartlarına, elm, texnika və texnologiyanın müasir nailiyyətlərinə əsaslanmasını müəyyən etmək üçün standartın ilkin yoxlama müddəti 2022-ci il, dövrü yoxlama müddəti ildə 1 dəfədir.

MÜNDƏRİCAT

1 Tətbiq sahəsi.....	6
2 Normativ istinadlar.....	7
3 Təsviri.....	7
4 Termin və təriflər.....	8
5 Ekoloji təmiz kənd təsərrüfatının ümumi prinsipləri.....	10
6 Ekoloji təmiz kənd təsərrüfatının təşkilinə dair tələblər.....	11
7 Bitkiçilikdə tətbiq olunan ekoloji tələblər.....	12
8 Ekoloji təmiz heyvandarlıqda tələblər.....	12
9 İstehsal qaydaları və normalar.....	13
10 Ekoloji təmiz kənd təsərrüfatına keçid dövrü.....	14
11 Ekoloji təmiz kənd təsərrüfatı və qida məhsullarının istehsalı qaydaları....	15
12 Ekoloji müşahidə və sertifikatlaşdırma üzrə akkreditasiya olunmuş orqanlar.....	16
13 Markalanma qaydası.....	17
14 Sertifikatlaşdırma qaydası.....	18
15 Ekoloji təmiz kənd təsərrüfatı və qida məhsullarının dövriyyəsi, saxlanması, daşınması və satışı.....	19
16 Ekoloji təmiz kənd təsərrüfatı və qida məhsullarının idxalı və ixracı.....	22
Əlavə 1 Ekoloji təmiz kənd təsərrüfatının prinsipləri.....	23
Əlavə 2 Ekoloji təmiz məhsulların istehsalında istifadəsinə icazə verilən maddələr.....	42
Əlavə 3 Müxtəlif heyvan növlərinin yerləşdirilməsi üçün daxili və xarici minimum səth ərazisi.....	61
Əlavə 4 Müxtəlif heyvan növlərinin yerləşdirilməsi üçün daxili və xarici minimum səth ərazisi.....	64

**Ekoloji təmiz kənd təsərrüfatı və
qida məhsullarının istehsalı,
emalı, markalanması və satışı.
Rəhbəredici tələblər**

AZS XXX - 2021

**Production, processing,
labelling and sale of ecologically
clean agriculture and food products
Chief demands**

Qüvvəyə minmə tarixi “ ” 2021-ci il

1 TƏTBİQ SAHƏSİ

1.1 Bu tələblər üzərində ekoloji təmiz istehsal üsulunu göstərən ( r h edən) markalanma olan və ya bu cür markalanacaq aşağıdakı məhsullara aiddir:

a) ekoloji təmiz kənd təsərrüfatı və qida məhsulları istehsalı prinsiplərinə uyğun üsullarla istehsal olunmuş və konkret inspeksiya- nəzarət qaydaları tətbiq olunan, emal olunmamış bitki və bitkiçilik məhsullarına, ev heyvanları və heyvandarlıq məhsullarına, nohu r balıqlarına;

b) yuxarıda a bəndində göstərilmiş məhsullardan hazırlanan və insan istehlakı  c n nəzərdə tutulan, emal olunmuş kənd təsərrüfatının bitkiçilik, heyvandarlıq v  nohur balıqçılığı məhsullarına;

c) bitki xammalı v  səpin materialına*;

 ) qida m qs qdil  istifadə olunan mayalara*.

1.2 Satı a verilən ölkələrdə, markalanmada və ya məhsul haqqındakı informasiyada, o cümlədən reklam materialında və ya kommersiya sənədlərində, bu məhsul və ya onun inqrediyentləri “ zvi”, “ekoloji”, “orqanik”, “bioloji”, “təbii” terminləri ilə və ya analoji məna daşıyan sözlər və ya qısaldılmış adlarla göstərilərsə (təqdim olunarsa) v  əgər bu sözlər alıcıya məhsulun və ya onun inqrediyentlərinin ekoloji təmiz üsullarla hazırlandığını göstərərsə, o halda bu və ya digər məhsul ekoloji təmiz sayılır.

1.3 Yuxarıda göstərilmiş terminlərin istehsal üsulu ilə dəqiq əlaqəsi olmadıqda 1.2 bəndi tətbiq olunmur.

1.4 Bu Rəhbəredici tələblər 1.1 bəndində göstərilmiş məhsulların istehsalını, satışını, markalanmasını və yoxlanılmasını nizamlayan Kodeks Alimentarius Komissiyasının (bundan sonra - Komissiya) digər tələblərinə xələl gətirmədən tətbiq edilir.

Qeyd*:Məsləhət Şurası (EC) 28 iyun 2007-ci il tarixli 834/2007 nömrəli “Ekoloji təmiz məhsulların ekoloji istehsalı və markalanması haqqında” Bölmə1 məqalə 1

1.5 İctimai iaşə təşkilatlarının istehsal proseslərinə bu standart şamil edilmir*.

1.6 Ekoloji təmiz istehsal prinsipləri ilə uyğunlaşmadığına görə becərmə, istehsal və ya emaldan asılı olmayaraq, transgen və genetik dəyişdirilmiş orqanizmlərdən hazırlanmış bütün materiallara və/və ya məhsullara bu standart şamil edilmir.

2 NORMATİV İSTİNADLAR

Bu standartda aşağıdakı normativ sənədlərdən istifadə olunmuşdur:

GL32–1999,REV 1-2001 Kodeks Alimentarius “Üzvi qida məhsulları”. Üzvi qida məhsullarının istehsalı, emalı, markalanması və satışı üzrə əsas təlimatlar

Məsləhət Şurası (EC) 28 iyun 2007-ci il tarixli 834/2007 nömrəli “Ekoloji təmiz məhsulların ekoloji istehsalı və markalanması haqqında”

Ekoloji istehsal və emal üçün Ekoloji Kənd Təsərrüfatı Beynəlxalq Federasiyasının (İFOAM) əsas standartları (bazis)

Codex Standart 1-1985, Rev.1-1991 Qida məhsullarının qablaşdırılması, markalanması üçün ümumi standart

3 TƏSVİRİ

3.1 Qida məhsulları yalnız halda ekoloji təmiz istehsal üsulları ilə alınmış məhsullar kateqoriyasına aid edilir ki, onlar ekoloji təmiz kənd təsərrüfatı sistemindən daxil olsun, burada ekosistemin qorunması məqsədini güdən və dayanıqlı məhsuldarlıqla xarakterizə olunan idarəetmə təcrübəsi tətbiq olunsun.

Qeyd: Bu standartda işlədilən “Ekoloji təmiz” anlayışı beynəlxalq standartlarda (qanunvericilikdə) işlədilən “bioloji”, “üzvi”, “orqanik” və “təbii” terminləri ilə bir məna daşıyır.

3.2 Dayanıqlı məhsuldarlıqla xarakterizə olunan ekosistemdə əlaq otları, xəstəlik və zərərvericilərlə mübarizə, kənd təsərrüfatı bitkilərinin seleksiyası və növbəli əkini, su ehtiyatlarından səmərəli istifadə, torpağın kultivasiyası və işlənməsi, bitkiçilik və heyvandarlıq tullantılarının təkrar istifadəsi kimi müxtəlif qarşılıqlı asılılıqlı, uyğunlaşmış həyat formalarının tətbiqi vasitəsilə təmin edilir. Torpağın münbitliyi onun bioloji aktivliyini, fiziki və mineral xassələrini optimallaşdırmağa imkan yaradan, bitki və heyvanları balanslaşdırılmış yemləmə ilə təchiz edən və həmçinin torpaq ehtiyatlarını qoruyub saxlayan və yaxşılaşdıran sistem vasitəsilə təmin edilir. İstehsalatın sabitliyi-davamlılığı, əlavə gübrələmə sisteminin elementi olan, bitki mənşəli üzvi qida maddələrinin təkrar istifadəsi hesabına təmin olunur.

3.3 Bitki zərərvericilərinə qarşı mübarizə və xəstəliklərin profilaktikası aşağıdakı tədbirlərin hesabına aparılır:

- becərilən bitki ilə ziyan verici-əlaq otları arasında tarazlaşdırılmış əlaqənin stimullaşdırılması;
- faydalı həşəratların populyasiya sıxlığının artırılması;
- zərərvericilərə qarşı mübarizədə bioloji və ənənəvi mübarizə üsullarının tətbiqi;
- zərərvericilər və onların zədələdiyi bitki orqanlarının fiziki-mexaniki yollarla kənarlaşdırılaraq məhv edilməsi.

3.4 Ekoloji təmiz heyvandarlığın əsasını torpağın, bitkilərin və ev heyvanlarının arasında harmonik, ahəngdar qarşılıqlı əlaqənin inkişafı, ev heyvanlarının fizioloji və ekoloji tələbatlarını ödəyə bilməsinə riayət olunması təşkil edir. Bu ekoloji təmiz üsullarla keyfiyyətli yem məhsullarının istehsalı, müvafiq baş sıxlığı normalarının, heyvanların tələbatlarını ödəyən heyvandarlıq sistemlərinin və heyvandarlığı idarəetmə təcrübəsinin əlaqələndirilməsi – uyğunlaşdırılması yolu ilə təmin olunur. Nəticədə heyvanlarda stresin (qorxunun) minimuma endirilməsinə, sağlamlığın, təhlükəsizliyin qorunmasına, xəstəliklərin qarşısının alınmasına, baytarlıqda allopatik vasitələrdən (o cümlədən antibiotiklərdən) istifadə olunmamasına imkan yaranır.

4 TERMİN VƏ TƏRİFLƏR

Bu standartda aşağıdakı termin və müvafiq təriflərdən istifadə olunmuşdur:

4.1 Aqroekosistem: Kənd təsərrüfatı məhsullarının əldə olunmasında iştirak edən torpaq sahələrini, tarlaları, heyvanları, meşələri, təbii yem sahələrini, su hövzələrini və insanları əhatə edən ekoloji sistemdir.

4.2 Ekoloji təmiz kənd təsərrüfatı: Kimyəvi-sintetik (süni) maddələr tətbiq edilmədən kənd təsərrüfatı bitkilərinin becərilməsi və heyvanlarının yetişdirilməsi, habelə ekoloji təmiz kənd təsərrüfatı və qida məhsullarının istehsalı, emalı, dövriyyəsi və sertifikatlaşdırılması.

4.3 Kənd təsərrüfatı məhsulları və ya kənd təsərrüfatı mənşəli məhsullar: İnsan istehlakı üçün (su, duz və əlavələr istisna olmaqla) və ya heyvan yemi qismində istifadə üçün satış sistemində verilən, emal olunmamış və ya olunmuş bitkiçilik və heyvandarlıq məhsulları (mal - əmtəə) və ya məhsuldur.

4.4 Ekoloji təmiz kənd təsərrüfatı və qida məhsulları: Ekoloji təmiz kənd təsərrüfatının tələblərinə uyğun istehsal və emal olunan, habelə satılan məhsullar.

4.5 Ekoloji müşahidə orqanı: Kənd təsərrüfatı və qida məhsullarının ekoloji standartın tələblərinə, qaydalarına uyğun becərilməsini, istehsalını, emalını, saxlanmasını, daşınmasını və satışını, idxal-ixracını araşdırmaq, müşahidələr və təhlillər aparmaqla məlumatlar hazırlayıb müvafiq, o cümlədən sertifikatlaşdırma orqanına və təsərrüfat subyektlərinə təqdim edən orqandır.

4.6 Ekoloji təmiz kənd təsərrüfatına keçid dövrü: Bu, ənənəvi kənd təsərrüfatı üsulundan ekoloji təmiz kənd təsərrüfatına keçməklə əlaqədar müvafiq norma, qayda və tövsiyələrin tətbiqinə başlanmasından, ekoloji təmiz kənd təsərrüfatı və qida məhsullarının sertifikatlaşdırılmasına qədər olan müddətdir.

4.7 Keçid dövrünün məhsulu: Ekoloji təmiz kənd təsərrüfatına keçid dövründə istehsal üsulları ekoloji tələbləri ödədiyi halda becərilmiş, istehsal, emal edilmiş, sertifikatlaşdırma orqanı tərəfindən "keçid dövrünün məhsulu" adı ilə "Eko-keçid" və "Eko" sözləri göstərilməklə markalanmış məhsullardır.

4.8 Səlahiyyətli orqanlar: Rəsmi səlahiyyətli dövlət orqanlarıdır.

4.9 Ekoloji təmiz kənd təsərrüfatında sertifikatlaşdırma: Ekoloji təmiz kənd təsərrüfatı subyektlərində kənd təsərrüfatı və qida məhsullarının ekoloji təmiz kənd təsərrüfatının tələblərinə uyğun istehsal və emal edilməsi barədə ekoloji müşahidə orqanının məlumatları əsasında sertifikatlaşdırma orqanı tərəfindən həyata keçirilən sənədləşdirmə prosedurudur.

4.10 Sertifikatlaşdırma orqanı: Ekoloji təmiz kənd təsərrüfatı qida məhsulları kimi markalanan məhsulların, müvafiq standartın tələblərinə uyğun istehsalı, emalı, hazırlanması, satışı və idxal-ixracını izləyən və bu məhsula nəzarətə görə cavabdeh orqandır.

4.11 Ekoloji təmiz kənd təsərrüfatı və qida məhsullarının milli əmtəə nişanı: Ekoloji təmiz kənd təsərrüfatı və qida məhsullarının nümayişi və satışının təşkili məqsədi ilə onların etiketində nəşr və ya qrafiki təsvir formasında göstərilən nişandır.

4.12 Geni dəyişmiş orqanizmlər (GMO): Genetik modifikasiya olunmuş orqanizmlər və onların törəmələri - gen mühəndisliyi metodlarının tətbiqi ilə yeni genetik kombinasiyaya malik canlı orqanizmlər və onların təkrar istehsalından əldə olunmuş törəmə məhsullar.

4.13 Ekoloji təmiz kənd təsərrüfatına keçid dövrü: Ənənəvi kənd təsərrüfatı üsulundan ekoloji təmiz kənd təsərrüfatına keçməklə əlaqədar müvafiq norma, qayda və tövsiyələrin tətbiqinə başlanmasından ekoloji təmiz kənd təsərrüfatı və qida məhsullarının sertifikatlaşdırılmasına qədər olan müddət.

4.14 Ekoloji təmiz heyvandarlıq: Ekoloji təmiz kənd təsərrüfatının heyvandarlıq sahəsidir.

5 EKOLOJİ TƏMİZ KƏND TƏSƏRRÜFATININ ÜMUMİ PRİNSİPLƏRİ

5.1 Ekoloji təmiz kənd təsərrüfatı aşağıdakı ümumi prinsiplərə əsaslanır:

5.2 İstehlakçıların həyatının, təbii ehtiyatların və ətraf mühitin sağlamlığının, mühafizəsi üçün sabit və balanslaşdırılmış aqroekosistemin yaradılması;

5.3 Kənd təsərrüfatı işlərinin gedişində kimyəvi-sintetik (süni) maddələrin istifadəsindən imtina edilməsi, hər hansı çirkləndirici və potensial təhlükəli texnologiyaların tətbiqinin qadağan edilməsi;

5.4 Torpağın təbii imkanları ilə ekoloji təmiz kənd təsərrüfatının harmoniyasına şərait yaradan bitki növlərinin və sortlarının becərilməsi, həmçinin heyvanların səmərəli yetişdirmə və bəsləmə metodlarının seçilməsi yolu ilə biomüxtəlifliyin qorunması və artırılması;

5.5 Yerli şəraitə yüksək dərəcədə uyğunlaşma xüsusiyyətlərinə malik, xəstəlik və zərərvericilərə genetik davamlı bitki sortlarından istifadəyə əsaslanan balanslaşdırılmış növbəli əkin sistemlərinin tətbiq edilməsi;

5.6 Bitkiçilikdə, heyvandarlıqda, arıçılıqda və balıqçılıqda ekoloji təmiz kənd təsərrüfatının yaradılması üçün təmiz texnologiyaların tətbiqi;

5.7 Qapalı təbii dövrən üsulunu tətbiq etməklə torpağın təbii münbitliyinin daim sabit saxlanması və yüksəldilməsi, bitkiçilik və heyvandarlıq sistemlərinin inteqrasiyası;

5.8 Ekoloji təmiz kənd təsərrüfatı məkanında torpaqların təbii bərpasının və özünü təmizləmə proseslərinin stimullaşdırılması, torpaqda çirkləndiricilərin toplanmasını məhdudlaşdıran və onların torpaqdan bitkiyə keçməsinin qarşısını alan, su hövzələrinin və atmosferin çirklənməsi mənbəyini nəzarətdə saxlayan səmərəli texnologiyaların tətbiqi;

5.9 Ekoloji təmiz kənd təsərrüfatı sahəsində sahibkarlıq fəaliyyətinin könüllülük prinsipləri əsasında həyata keçirilməsi və genişləndirilməsi.

6 EKOLOJİ TƏMİZ KƏND TƏSƏRRÜFATININ TƏŞKİLİNƏ DAİR TƏLƏBLƏR

6.1 Ekoloji təmiz kənd təsərrüfatı aşağıdakı tələblərə cavab verməlidir:

a) ekoloji təmiz kənd təsərrüfatının ümumi prinsiplərinə əməl olunması;

b) ekoloji təmiz kənd təsərrüfatında Əlavə 2-də göstərilən maddələr, yemlər, təbii məhsullar, təbii və qeyri-təbii vasitələr və s. istisna olmaqla, sintetik mineral gübrələrdən, pestisidlərdən, boy hormonlarından (stimulyatorlardan), yeyinti məhsulları istehsalı prosesində istifadə edilən sintetik qida əlavələrindən, anbarların və mal-qaranın saxlandığı binaların, balıqçılıq nohurlarının dezinfeksiyasında ekoloji təhlükə yaradan kimyəvi maddələrdən istifadə olunmasından imtina edilməsi;

c) ekoloji təmiz məhsul kimi sertifikatlaşdırılmış toxumlardan və əkin materiallarından ekoloji təmiz torpaqlarda istifadə olunması;

ç) ekoloji təhlükə yaradan preparatlardan baytarlıq təbabətində istifadəyə yol verilməməsi;

d) ekoloji təmiz kənd təsərrüfatı və qida məhsullarının istehsalında genetik modifikasiya olunmuş orqanizmlər və onların törəmələri - gen mühəndisliyi metodlarının tətbiqi ilə yeni genetik kombinasiyaya malik canlı orqanizmlər və onların təkrar istehsalından əldə olunmuş törəmə məhsullar və onların törəmələrindən istifadə edilməsindən imtina edilməsi;

e) ekoloji təmiz kənd təsərrüfatı və qida məhsullarının emalında yalnız beynəlxalq və milli standartlarda icazə verilən təbii qida əlavələrindən istifadə olunması;

ə) ekoloji təmiz kənd təsərrüfatı və qida məhsullarının emal şəraitinin beynəlxalq və milli sanitariya-gigiyena qaydalarına uyğun olması, gigiyena standartlarının norma və tələblərinin yerinə yetirilməsi;

f) ekoloji təmiz kənd təsərrüfatı subyektlərində bitki və heyvan xəstəliklərinə, zərərvericilərə və əlaq otlarına qarşı, habelə profilaktika məqsədilə kimyəvi-sintetik (süni) maddələrdən məcburən istifadə olunduğu hallarda həmin subyektlərin ekoloji təmiz kənd təsərrüfatı subyektləri siyahısından çıxarılması və onların bərpasının **Qanunun 10-cu** bəndində nəzərdə tutulmuş müddətdən sonra təmin edilməsi;

g) kimyəvi-sintetik (süni) vasitələrdən məcburən istifadə edildiyi hallarda ekoloji təmiz kənd təsərrüfatı subyektlərində istehsal və emal olunan, həmçinin saxlanan kənd təsərrüfatı məhsullarının ekoloji təmiz kənd təsərrüfatı və qida məhsulu kimi dövriyyəsinin dayandırılması.

6.2 Genetik modifikasiya olunmuş bitkilərin, yaxud müasir biotexnoloji və gen mühəndisliyi metodları ilə yaradılmış kənd təsərrüfatı bitki materiallarının və ya genetik modifikasiya olunmuş bitkilərin genetik materiallarından məhsullarının istehsalında istifadə olunması qadağandır.

7 BİTKİÇİLİKDƏ TƏTBİQ OLUNAN EKOLOJİ TƏLƏBLƏR

7.1 Bitkiçilik üzrə ekoloji təmiz kənd təsərrüfatında tələb olunur:

a) torpağın strukturunun saxlanması və təbii münbitliyinin artırılmasının kimyəvi-sintetik (süni) maddələrdən istifadə edilmədən ekoloji üsullarla (növbəli əkinin tətbiqi, çürümüş peyin, kompost, yaşıl gübrələrin faydalı mikroorganizmlərlə (probiotiklərlə) fermentləşdirilməsi, içərisində olan patogen bakteriyaların məhv olunması) tənzimlənməsi;

b) müvafiq aqrotexniki üsulların seçilməsi və yalnız ekoloji təhlükəsiz və tətbiqinə icazə verilmiş təbii və qeyri-təbii vasitələrdən istifadə edilməsi;

c) növbəli əkinlərdə çoxillik və birillik paxlalı ot bitkilərinin, onların dənli paxlalı bitkilərlə qarışıq səpinlərindən istifadə olunması;

ç) yerli torpaq-iqlim şəraitinə uyğunlaşmış, zərərverici və xəstəliklərə qarşı davamlı olan bitki növlərindən və sortlarından istifadənin genişləndirilməsi;

d) ekoloji təmiz kənd təsərrüfatına keçmiş və ya keçməkdə olan əkin sahələrinin kimyəvi-sintetik (süni) maddələr tətbiq olunduğu əkin sahələri ilə növbələşdirilməməsi;

e) toxumçuluqda ən azı bir il, çoxillik bitkilər isə iki il ekoloji təmiz kənd təsərrüfatı subyektlərində becərilmiş və ekoloji tələblərə uyğun sertifikatlaşdırılmış bitkilərdən alınan səpin və əkin materiallarından istifadə olunması;

ə) bitkilərin xəstəlik, zərərverici və alaq otlarından mühafizəsində yalnız aqrotexniki, fiziki-mexaniki, bioloji, biotexniki və karantin üsullardan, həmçinin ekoloji təmiz kənd təsərrüfatında tətbiqinə icazə verilmiş digər vasitələrdən istifadə olunması.

8 EKOLOJİ TƏMİZ HEYVANDARLIQDA TƏLƏBLƏR

8.1 Heyvandarlıqda aşağıdakı ekoloji tələblərə cavab verən heyvandarlıq sistemi tətbiq edilir:

a) ekoloji təmiz heyvandarlıq məhsulları istehsalı və ilkin emalında ekoloji zərərsiz texnologiyalardan istifadə olunması;

b) heyvanların çoxaldılmasında təbii üsullardan istifadənin genişləndirilməsi, xəstəliklərin qarşısının alınmasında tətbiqinə icazə verilən baytarlıq preparatlarından istifadə edilməsi;

c) ekoloji təmiz kənd təsərrüfatında xəstəliklərə davamlı, yerli şəraitə uyğunlaşdırılmış yüksək məhsuldar heyvan cinslərindən istifadə olunması;

ç) biomüxtəlifliyin zənginləşdirilməsi və ekoloji təmiz kənd təsərrüfatında heyvandarlıqla bitkiçiliyin qarşılıqlı fəaliyyətinin tənzimlənməsi;

d) heyvanların yemləndirilməsində ekoloji təmiz kənd təsərrüfatı subyektlərində istehsal edilən yemlərdən istifadə olunması;

e) yemlərə əlavə edilmiş sintetik boy stimulyatorlarının, məhsuldarlığı artıran və ya təbii inkişafın qarşısını alan sintetik maddələrin yem istehsalında və yemləmə məqsədilə istifadəsinə yol verilməməsi;

ə) ekoloji təmiz kənd təsərrüfatı subyektlərində heyvanların xəstəliklərinin profilaktikası və müalicəsində, heyvandarlıq məhsullarının istehsalı və emalında tətbiqinə icazə verilən baytarlıq preparatlarından, kimyəvi maddələrdən və digər vasitələrdən istifadə edilməsi;

Ekoloji təmiz kənd təsərrüfatı subyektlərinə başqa təsərrüfatlarda yetişdirilən heyvanların gətirilməsinə müvafiq baytarlıq-sanitariya qaydalarına əməl etməklə aşağıdakı hallarda yol verilir:

- heyvan cinsi üzrə ixtisaslaşdırıldıqda;
- təbii fəlakət və ya heyvanların kütləvi ölümü zamanı sürünün (naxırın) baş sayının bərpası həyata keçirildikdə;
- heyvanların çoxaldılması üçün törədicilərin dəyişdirilməsinə ehtiyac olduqda.

9 İSTEHSAL QAYDALARI VƏ NORMALAR

9.1 Kənd təsərrüfatı mənşəli ekoloji təmiz qida məhsullarının istehsalı, bu standartın 5,6,7,8,10,17-ci bəndlərində göstərilən prinsiplərə və tələblərə əsaslanaraq:

a) Kodeks Alimentarius Komissiyasının "Üzvi qida məhsulları" üzvi qida məhsullarının istehsalı, emalı, markalanması və satışı üzrə rəhbəredici müddəalar (CAC/GL 32-1999, REV 1-2001)" Əlavə 1-də istehsal sahələri üzrə göstərilmiş ekoloji istehsal prinsipləri;

b) bu standartın 11-16-cı bəndlərində göstərilmiş müvafiq qaydalar tətbiq olunur;

10 EKOLOJİ TƏMİZ KƏND TƏSƏRRÜFATINA KEÇİD DÖVRÜ

10.1 Ekoloji təmiz kənd təsərrüfatına keçid dövrü (bundan sonra-EKO-keçid" və "EKO") ənənəvi kənd təsərrüfatının müəyyən müddət ərzində ekoloji təmiz kənd təsərrüfatına keçirilməsini və balanslaşdırılmış davamlı aqroekosistemin yaradılmasını nəzərdə tutur.

10.2 Ekoloji təmiz kənd təsərrüfatına keçid dövrünün müddəti beynəlxalq standartlara uyğun olaraq istehsal vahidləri üzrə aşağıdakı kimi müəyyən edilir:

10.2.1 birillik bitkilər üçün - səpindən əvvəl 2 il;

- 10.2.2 çoxillik bitkilər və çoxillik əkmələr üçün - məhsul yığımından sonra 3 il;
10.2.3 yem bitkiləri və otlaqlar üçün - 2 il;
10.2.4 ətlik məqsədi ilə yetişdirilən iribuynuzlu mal-qara üçün - 1 il;
10.2.5 südlük məqsədi ilə yetişdirilən iribuynuzlu mal-qara üçün – 12 həftə;
10.2.6 xırdabuynuzlu gövşəyən heyvanlar və donuzlar üçün - 6 ay;
10.2.7 yumurta və ya quş əti istehlakı məqsədilə yetişdirilən 3 günlük quşlar üçün - 10 həftə;
10.2.8 arı ailələri üçün - 1 il.

10.3 Ekoloji təmiz kənd təsərrüfatına keçid dövrü ekoloji müşahidə üzrə akkreditasiya olunmuş orqan ilə istehsalçı arasında müvafiq müqavilə bağlandıqdan sonra başlanır.

10.4 Ekoloji təmiz kənd təsərrüfatına keçid dövrü ərzində ekoloji müşahidə üzrə akkreditasiya olunmuş orqan tərəfindən istehsal prosesləri üzrə müntəzəm araşdırmalar, müşahidələr və təhlillər aparılır və onların müəyyən olunmuş ekoloji tələblərə uyğunluğu araşdırılır.

10.5 Ekoloji təmiz kənd təsərrüfatı və qida məhsulları "EKO-keçid" və "EKO" sözləri göstərilməklə müvafiq sertifikatlaşdırma orqanı tərəfindən markalanır. Ekoloji təmiz kənd təsərrüfatı subyektlərində keçid dövrü başa çatana kimi istehsal edilən məhsullara "EKO-keçid" markası vurulur. Ekoloji təmiz kənd təsərrüfatına keçid dövrü başa çatdıqdan sonra istehsal olunan məhsullar ekoloji təmiz kənd təsərrüfatı və qida məhsulları kimi markalanır və etiketi üzərində "EKO" sözü göstərilir.

11 EKOLOJİ TƏMİZ KƏND TƏSƏRRÜFATI VƏ QIDA MƏHSULLARININ İSTEHSALI QAYDALARI

11.1 Kənd təsərrüfatı ekoloji təmiz mənşəli qida məhsulları istehsalında aşağıdakı tələblərə əməl olunmalıdır:

- təsərrüfat subyektinin malik olduğu torpaq, su, əkin materialı və digər vasitələr ekoloji təmiz və təhlükəsiz olmalı;
- torpağın strukturunun saxlanması və təbii münbitliyinin artırılması kimyəvi-sintetik (süni) maddələrdən istifadə edilmədən ekoloji üsullarla (növbəli əkinin tətbiqi, çürümüş peyin, kompost, yaşıl gübrələrin faydalı mikroorqanizmlərlə (probiotiklərlə)

fermentləşdirilməsi, içərisində olan patogen bakteriyaların məhv olunması) tənzimlənməli;

- bitkilərin xəstəlik, zərərverici və əlaq otlarından mühafizəsində yalnız aqrotexniki, fiziki-mexaniki, bioloji, biotexniki seleksiya, növbəli əkin və karantin üsullarından, həmçinin ekoloji təmiz kənd təsərrüfatı məhsulları istehsalında tətbiqinə icazə verilmiş digər vasitələrdən istifadə edilməli;

- ekoloji təmiz heyvandarlıq məhsulları və ekoloji təmiz bitkiçilik məhsulları istehsalı əlaqələndirilməli;

- bitkiçilikdə və heyvandarlıqda quraqlığa, xəstəliklərə, zərərvericilərə və digər amillərə davamlı, yerli şəraitə uyğunlaşmış sortlar və cinlərdən istifadə olunmalı;

- heyvanların çoxalmasında təbii üsullardan istifadənin genişləndirilməsi, xəstəliklərin qarşısının alınmasında tətbiqinə icazə verilən baytarlıq preparatlarından istifadə edilməsi; ekoloji təmiz kənd təsərrüfatı subyektlərində heyvanların profilaktikası və müalicəsində, heyvandarlıq məhsullarının emalında və dövriyyəsində tətbiqinə icazə verilən baytarlıq preparatları və digər vasitələrdən istifadə edilməsi.

- sintetik boy stimulyatorlarının, məhsuldarlığı artıran və ya təbii inkişafın qarşısını alan sintetik maddələrin yem istehsalında və yemləmə məqsədi ilə istifadəsinə yol verilməməli;

- heyvanların müalicəsi və heyvandarlıq müəssisələrinin dezinfeksiya edilməsi mövcud qanunvericiliyə uyğun təşkil edilməlidir.

11.2 Ekoloji təmiz kənd təsərrüfatında istifadəsinə icazə verilən və müvafiq beynəlxalq təşkilatlar tərəfindən qəbul edilmiş təbii və qeyri-təbii vasitələrin siyahısı Əlavə 2-də göstərilir.

12 EKOLOJİ MÜŞAHİDƏ VƏ SERTİFİKATLAŞDIRMA ÜZRƏ AKKREDITASIYA OLUNMUŞ ORQANLAR.

12.1. Ekoloji müşahidə və sertifikatlaşdırma üzrə orqanlar hökumətvə ya qeyri-hökumət qurumu olmaqla müvafiq icra hakimiyyəti orqanları tərəfindən akkreditasiya olunurlar və ayrı-ayrılıqda fəaliyyət göstərirlər.

12.2. Ekoloji müşahidə və sertifikatlaşdırma üzrə akkreditasiya olunmuş orqanlar aşağıdakı tələblərə cavab verməlidirlər:

- kənd təsərrüfatı və qida məhsullarının, xammalın, torpaq, su, hava, pestisidlər, bioloji preparatlar və aqrokimyəvi maddələrin, dərman vasitələrinin təyiniməqsədilə

müasir avadanlıqlarla və ləvazimatlarla təchiz olunmuş laboratoriyalara və peşəkar mütəxəssislərə malik olmalı;

- ekoloji təmiz kənd təsərrüfatı istehsalçılarından asılılığı olmadan ekoloji təmiz kənd təsərrüfatı məhsullarının istehsalı, emalı, saxlanması, daşınması, idxalı, ixracı və satışı ilə məşğul olmamalı.

Ekoloji müşahidə qaydaları

12.3 Müşahidənin məqsədi istehsal və emal prosesinin idarə edilməsi sisteminin sistemativ, müstəqil şəkildə, obyektiv qiymətləndirilməsi, istehsal və emal proseslərinin bu Rəhbəredici tələblərə uyğun gəlməsinin müəyyənləşdirməkdir. Müşahidə zamanı bütün ekoloji təmiz istehsal prosesi aşağıdakı qaydada keçirilir:

- **ilk müşahidə** - keçid dövrü başladıqdan sonra bir ay müddətində ilk müşahidə və araşdırmalar aparılır, ocümlədən təsərrüfatın yerləşdiyi ərazinin, torpaq sahələrinin, su hövzələrinin, istehsalat binalarının, avadanlığın, anbarların ekoloji təmiz kənd təsərrüfatı və qida məhsulları istehsalına yararlılığı müvafiq qaydada araşdırılır;

- **müntəzəm illik müşahidə** - keçid dövründə və yaxud sertifikat verildikdən sonra ildə bir dəfə keçirilir;

- **xəbərdarlıq edilmədən müşahidə** - müşahidənin tarixi subyektə əvvəlcədən bildirilmir. Müşahidənin tarixi təsərrüfatın xüsusiyyətlərindən və ekoloji texnologiyada olan risklərdən asılıdır;

- **əlavə müşahidə** - subyekt istehsal sahəsini 20 faiz və daha çox artırıqda, yeni istehsal, yaxud emal xətti istifadəyə verildikdə, subyekt xammal təchizatçısını dəyişdikdə, yaxud digər əhəmiyyətli dəyişikliklər etdikdə, istehsal sahəsi ondan asılı olmayan səbəblərdən çirkləndikdə və başqa mühüm dəyişikliklər baş verdikdə, yaxud bəyan edildikdə aparılır.

12.4 Müşahidələrin nəticəsi barədə təhlillər hazırlanır. Onun əsasında qəbul olunmuş qərar barədə subyekt məlumatlandırılır.

13 MARKALANMA QAYDASI

13.1 Ekoloji təmiz kənd təsərrüfatı və qida məhsullarının markalanması qaydalarının tətbiq edilməsində əsas məqsəd ekoloji təmiz məhsulların digər məhsullardan fərqlənməsini təmin etmək, alıcıların seçim imkanlarının təmin edilməsindən, malların ekoloji aspektləri haqqında ətraflı və dəqiq informasiya vermək imkanı yaratmaqdan ibarətdir.

13.2 Ekoloji təmiz kənd təsərrüfatına keçid dövründə olan təsərrüfatda tətbiq edilən istehsal prosesləri ekoloji tələbləri ödədiyi halda sertifikatlaşdırma üzrə akkreditasiya olunmuş orqan həmin təsərrüfatda istehsal olunan məhsulların "Keçid dövrünün məhsulu" adı ilə satışına icazə verə bilər. Bu halda satışa çıxarılan məhsullar "Keçid dövrünün məhsulu" kimi markalanmalıdır.

13.3 Ekoloji təmiz kənd təsərrüfatı və qida məhsulları "EKO-keçid" və "EKO" sözləri göstərilməklə müvafiq sertifikatlaşdırma orqanı tərəfindən markalanır.

13.4 Ekoloji təmiz kənd təsərrüfatına keçid dövrü məhsullarının markalanmasında istifadə olunan rənglər və ölçülər ekoloji təmiz kənd təsərrüfatı və qida məhsullarının markalanmasında istifadə olunan təsvirdən fərqlənməməlidir.

13.5 Ekoloji təmiz kənd təsərrüfatına keçid dövrü başa çatdıqdan sonra istehsal olunan məhsullar ekoloji təmiz kənd təsərrüfatı və qida məhsulları kimi markalanır və etiketin üzərində "EKO" sözü göstərilir.

13.6 Yerli və müvafiq qaydada markalanmış idxal olunmuş (sərbəst dövriyyəyə buraxılmış) ekoloji təmiz kənd təsərrüfatı və qida məhsulları (xammal) bu məhsulların standartlarına uyğun emal edildikdə alınan məhsul ekoloji təmiz kənd təsərrüfatı və qida məhsulu kimi markalanır.

13.7 Emal üçün istifadə olunan ekoloji təmiz kənd təsərrüfatı məhsulları ənənəvi üsulla istehsal olunan başqa kənd təsərrüfatı məhsulları ilə qarışdırılıb emal edildikdə həmin emal məhsulları ekoloji təmiz kənd təsərrüfatı və qida məhsulu hesab edilmir və ümumi qaydada markalanır.

13.8 Ekoloji təmiz kənd təsərrüfatı və qida məhsulları markalanarkən etiketin üzərində və ya qoşma sənədlərin (açıq, qabsız daşınan mallarda) mətnində aşağıdakı məlumatlar əks olunmalıdır:

- istehsal və emal müəssisəsinin adı, ünvanı və əmtəə nişanı;
- ekoloji təmiz kənd təsərrüfatı üsullarının tətbiq olunmasını göstərməklə məhsulun adı;
- ekoloji müşahidə və sertifikatlaşdırma üzrə akkreditasiya olunmuş orqanların adı və kodu;

- məhsulun saxlanma şəraiti;
- məhsulun istehsal tarixi və yararlılıq müddəti;
- ekoloji təmiz kənd təsərrüfatı və qida məhsullarının digər məhsullarla birgə anbara yığılmasının qadağan olunmasına dair göstəriş.

13.9 Məhsula vurulan etikətdə ekoloji təmiz kənd təsərrüfatı və qida məhsullarına qoyulan tələblərə cavab verməsini özündə əks etdirən məlumatlar göstərilməli və əmtəə nişanı olmalıdır.

13.10 "Azərbaycanda istehsal edilmişdir" bildirişi daxili dövriyyəyə və ixrac üçün təyin edilmiş ekoloji təmiz kənd təsərrüfatı və qida məhsullarının etikətində (Azərbaycan və ingilis dillərində) əks olunmalıdır.

13.11 Etiket dövlət dilində və yaxud dövlət dili ilə birgə hər hansı bir xarici dildə tərtib olunmalı və etikətlənmə məhsulun ekoloji təmizliyinə xələl gətirməməlidir.

13.12 Azərbaycan Respublikasında satışa çıxarılan ekoloji təmiz kənd təsərrüfatı və qida məhsullarının etiketi üzərində həmin məhsulların istehsalında genetik modifikasiya olunmuş orqanizmlər və onların törəmələrindən istifadə olunmaması haqqında məlumatlar göstərilməlidir.

14 SERTİFİKATLAŞDIRILMA QAYDASI

14.1 Ekoloji təmiz kənd təsərrüfatı və qida məhsullarının sertifikatlaşdırılması torpağın hazırlanmasından, məhsulun istehlakçıya çatdırılmasına qədər olan bütün mərhələlərdə tələb olunan proseslərin tətbiqinə dair ekoloji müşahidə üzrə akkreditasiya olunmuş orqanın verdiyi rəsmi məlumatlar əsasında aparılır. Məlumatlar əsasında sertifikatlaşdırma üzrə akkreditasiya olunmuş orqan məhsulun AZS Milli sertifikatlaşdırma sisteminin tələblərinə uyğun sertifikatlaşdırılması haqqında qərar qəbul edir.

14.2 Sertifikatda sertifikatlaşdırılmış ekoloji təmizməhsulun adı və miqdarı göstərilir. Sertifikat məhsulun yararlılıq müddəti nəzərə alınmaqla müəyyən edilir.

14.3 Sertifikat 2 original nüsxədə çap olunur. Onlardan biri sertifikatlaşdırma orqanında saxlanılır, digəri isə ekoloji təmiz kənd təsərrüfatı subyektinə verilir.

14.4 Ekoloji müşahidələrin nəticəsi mənfi olduqda sertifikatın qüvvədə olma müddəti dayandırılır və ya sertifikat ləğv edilir. Bu məhsullara ekoloji təmiz kənd təsərrüfatı və qida məhsullarının əmtəə nişanının vurulmasına yol verilmir.

14.5 Sertifikatın verilməsi

14.5.1 Subyektlər ekoloji təmiz məhsul istehsalını qrup şəklində apara bilər. Belə halda subyekt istehsal qrupunun adından müvafiq orqana müraciət etməlidir.

14.5.2 Subyekt hər bir məhsul üçün ayrı-ayrılıqda və ya hər növ məhsul istehsalını ayrıca qeyd etməklə sertifikat almaq üçün müvafiq orqana müraciət edə bilər.

14.5.3 Aşağıdakı hallarda "ekoloji təmiz kənd təsərrüfatı subyekt" sertifikatı verilmir:

- iri sənaye mərkəzləri daxilində yerləşən təsərrüfat subyektlərinə;
- zərərli tullantıları olan sənaye obyektləri və mərkəzi nəqliyyat yolları yaxınlığında yerləşmiş təsərrüfat subyektlərinə;
- bitkilərin, heyvanların, quşların, arılarının və balıqların təbii şəraitdə yetişdirilməsi üçün ekoloji təmiz torpağa, havaya, suya, əlverişli əkinçilik, heyvandarlıq, quşçuluq, arıçılıq, nohur balıqçılığı şəraitinə malik olmayan təsərrüfat subyektlərinə;
- ekoloji təmiz kənd təsərrüfatı qida məhsullarının istehsalında genetik modifikasiya olunmuş orqanizmlər və onların törəmələrindən istifadə edildikdə;

14.5.4 "Ekoloji təmiz kənd təsərrüfatı sertifikatı" subyektə bir il müddətinə verilir.

14.5.5 Kənd təsərrüfatının müvafiq fəaliyyət sahələri (əkinçilik, heyvandarlıq və s.) qanunvericiliyə uyğun fəaliyyət göstərmədikdə ekoloji standartlara, normalara və tələblərə əməl edilmədiyi halda ekoloji müşahidə orqanının məlumatları və sertifikatlaşdırma orqanının təklifi əsasında ekoloji təmiz kənd təsərrüfatı subyektinə sertifikat verilmir, yaxud ləğv edilir.

15 EKOLOJİ TƏMİZ KƏND TƏSƏRRÜFATI VƏ QIDA MƏHSULLARININ DÖVRİYYƏSİ, SAXLANMASI, DAŞINMASI VƏ SATIŞI

15.1 Ekoloji təmiz kənd təsərrüfatı və qida məhsullarının satışı məhsulun istehsalçıdan istehlakçıya doğru hərəkəti üzrə müvafiq funksiyaları yerinə yetirən səmərəli marketing strategiyasının formalaşdırılması vasitəsi ilə həyata keçirilir.

15.2 Ekoloji təmiz kənd təsərrüfatı və qida məhsulları bazarında səmərəli marketing strategiyasının formalaşmasının əsasını istehsalın həcmi və əmtəəlik səviyyəsi, məhsulların tez xarab olması xüsusiyyəti, satış bazarlarının yerləşmə

məsafəsi, daşınma, saxlanma, satışın təşkili xərclərinin səviyyəsi və s. məlumatlar təşkil edir.

15.3 Ekoloji təmiz kənd təsərrüfatı və qida məhsullarının ekoloji təmiz olduğunu təsdiq edən sertifikatla malik olan hüquqi və ya fiziki şəxs həmin məhsulları ekoloji təmiz məhsul kimi sata bilər.

15.4 Ekoloji təmiz kənd təsərrüfatı və qida məhsullarının dövriyyəsi ilə məşğul olan hər bir şəxs onların ənənəvi üsullarla istehsal edilmiş məhsullarla qarışmamasına və məhsulların spesifikasiyinin qorunmasına məsuliyyət daşıyır.

15.5 Azərbaycan Respublikasında keyfiyyəti və təhlükəsizliyi milli standartların tələblərinə cavab verən, mənşəyi və keyfiyyəti barədə sertifikatları olan ekoloji təmiz kənd təsərrüfatı və qida məhsulları satışa çıxarıla bilər.

15.6 Ekoloji təmiz kənd təsərrüfatı və qida məhsullarının dövriyyəsi milli və beynəlxalq standartların tələbləri nəzərə alınmaqla müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən müəyyən edilmiş qaydalara uyğun olaraq həyata keçirilir.

15.7 Ekoloji təmiz kənd təsərrüfatı və qida məhsullarının saxlanma yerlərində (anbarlarda, soyuducularda) onların ekoloji təmiz məhsulun standartlarına uyğun olmayan başqa məhsullarla qarışmasına və ya çirkləndirilməsinə yol verilməməlidir.

15.8 Fiziki cəhətdən təcrid olunmamış, etikətlənməmiş ekoloji təmiz kənd təsərrüfatı və qida məhsullarının başqa məhsullarla birgə saxlanması və daşınması qadağandır.

15.9 Ehtiyac yarandığı hallarda ekoloji təmiz kənd təsərrüfatı və qida məhsullarının saxlanmasında qanunvericilikdə nəzərdə tutulan qaydada istilik, nəmlik, təzyiq və icazə verilən qaz mühitindən istifadə oluna bilər.

15.10 Ekoloji təmiz kənd təsərrüfatı və qida məhsullarının saxlanması müddətində məhsulun keyfiyyətinə mənfi təsir göstərəcək maddələrdən və qeyri-təbii metodlardan istifadə olunmasına yol verilmir.

15.11 Ekoloji təmiz kənd təsərrüfatı və qida məhsullarının daşınması zamanı sanitariya norma və qaydaları, gigiyenik normalar və ətraf mühitin mühafizəsi üzrə qanunvericilik nəzərə alınmalıdır.

15.12 Ekoloji təmiz kənd təsərrüfatı və qida məhsulları xüsusi temperatur rejimini tənzimləyən və qeyd edən sistemə malik anbarlarda saxlanmalıdır.

15.13 Ekoloji təmiz kənd təsərrüfatında ətraf mühitin çirklənməsinin qarşısını almaq məqsədi ilə yalnız bərpa edilə bilən, ikinci dəfə istifadə olunan və bioparçalanma qabiliyyətli qablaşdırma materialları, müasir texnologiya vasitələri ilə əldə edilmiş saxlanılma qabları və kameralarından istifadəyə icazə verilir. Materiallar, konteynerlər və anbarlar sanitariya norma və qaydalarına, gigiyenik normaların və standartların tələblərinə cavab verməlidir.

15.14 Ekoloji təmiz kənd təsərrüfatı və qida məhsullarının saxlanılmasında istifadə olunan saxlanılma məntəqələri, anbarlar müəmədi olaraq dövlət sanitariya nəzarəti orqanları tərəfindən yoxlanılmalı və bu barədə müvafiq qeydiyyat aparılmalıdır.

15.15 Ekoloji təmiz kənd təsərrüfatı və qida məhsullarının satışı bu məqsəd üçün ixtisaslaşdırılmış xüsusi mağazalarda həyata keçirilməlidir. Belə mağaza olmadığı hallarda isə həmin məhsulların satışı ticarət müəssisələrinin xüsusi şöələrində aparılmalıdır.

15.16 Satıcılar ekoloji təmiz kənd təsərrüfatı və qida məhsullarının istehlak xüsusiyyətləri, tərkibi, kaloriliyi, məhsuldan istifadə qaydaları və üsulları, saxlama şərtləri və digər zəruri məlumatlar barədə istehlakçıları məlumatlandırmalıdır.

15.17 Ekoloji təmiz kənd təsərrüfatı və qida məhsullarının xarab olmasının, əzilməsinin, qırılmasının, çirklənməsinin və s. qarşısını alacaq şəkildə bir-birindən ayrı, istehlak xüsusiyyətindən asılı olaraq döşəmə, divar və tavanla təmasda olmayacaq formada (rəf şəklində) yığılmasına ciddi riayət edilməlidir.

15.18 Ekoloji təmiz kənd təsərrüfatı və qida məhsullarının dövriyyəsi prosesində anbarlarda saxlanılan bütün məhsullara dair məlumatların müəmədi qeydiyyatı aparılır, məhsulların keyfiyyəti ekoloji müşahidə və sertifikatlaşdırma üzrə akkreditasiya olunmuş

orqanlar tərəfindən müntəzəm yoxlanılır və aparılmış qeydlərin bir nüsxəsi həmin məhsulu saxlamağa məsul şəxslərə verilir, digərləri isə ekoloji müşahidə və sertifikatlaşdırma üzrə akkreditasiya olunmuş orqanlarda saxlanılır.

15.19 Ekoloji təmiz kənd təsərrüfatı və qida məhsullarının daşınmasında istifadə edilən nəqliyyat vasitələri və avadanlıqlar məhsulların dağılmasına, qarışmasına, keyfiyyətinin pisləşməsinə şərait yaratmamalı, ekoloji müşahidə aparılmasına imkan verməlidir. Nəqliyyat vasitələri təmiz, quru, anbar ziyanvericiləri ilə yoluxmamış və kənar qoxular olmadan olmalıdır. Nəqliyyat vasitələri, daşınan məhsulun xarakterindən asılı olaraq, müvafiq temperatur rejimini tənzimləyən avadanlıqlar və cihazlarla təchiz olunmalıdır. Nəqliyyat vasitəsinin banı asan yuyula bilən gigiyenik materialdan hazırlanmış örtüyə malik olmalıdır.

15.20 Ekoloji təmiz kənd təsərrüfatı və qida məhsullarının daşınmasında istifadə olunan nəqliyyat vasitələri xüsusi sanitariya pasportu ilə təmin edilməli və vaxtaşırı sanitariya müayinəsindən keçirilməlidir.

15.21 Ekoloji təmiz kənd təsərrüfatı və qida məhsullarının daşınmasında istifadə olunan nəqliyyat vasitələrindən yalnız bu məqsədlər üçün istifadə olunmalıdır.

15.22 Ekoloji təmiz kənd təsərrüfatı və qida məhsullarının saxlanması və daşınması beynəlxalq və Azərbaycan Respublikası səviyyəsində qəbul edilmiş standartlar, sanitariya norma və qaydalarının və gigiyenik normativlərin tələblərinə uyğun olaraq həyata keçirilməlidir.

15.23 Diri heyvanların daşınması zamanı onların stressə, zədəyə və əzaba məruz qalmasına yol verilməməlidir.

16 EKOLOJİ TƏMİZ KƏND TƏSƏRRÜFATI VƏ QIDA MƏHSULLARININ İDXALI VƏ İXRACI

16.1 Ekoloji təmiz kənd təsərrüfatı və qida məhsullarının idxalı və ixracı Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi ilə nəzərdə tutulmuş qaydada həyata keçirilir.

16.2 Azərbaycan Respublikasında ekoloji təmiz kənd təsərrüfatı və qida məhsullarının idxalını və ixracını belə məhsulların dövriyyəsi ilə məşğul olmağını təsdiq edən müvafiq sənəd (sertifikat) almış sahibkarlıq subyektləri həyata keçirir.

16.3 Ekoloji təmiz kənd təsərrüfatı və qida məhsulları aşağıdakı tələblərə cavab verdikdə idxal, istehsal və emal olunan, habelə satılan məhsullar:

- idxal, ixrac olunan ekoloji təmiz kənd təsərrüfatı və qida məhsullarının keyfiyyəti bu sahədə qüvvədə olan milli və beynəlxalq standartların tələblərinə uyğun olduqda;

- idxal olunan ekoloji təmiz kənd təsərrüfatı və qida məhsullarının beynəlxalq sertifikatının originalı birinci alıcıya qədər məhsulu müşayiət etdikdə;

- idxal, istehsal və emal olunan, habelə satılan məhsullar ekoloji təmiz kənd təsərrüfatının tələblərinə uyğun istehsal olunduğunu təsdiq edən müvafiq sənədlər olduqda;

- idxal edilən məhsulun uyğunluq, keyfiyyət və fitosanitar sertifikatları olduqda;

Azərbaycan Respublikasına idxal edilən ekoloji təmiz kənd təsərrüfatı və qida məhsullarının etiketi üzərində onların istehsalı prosesində genetik modifikasiya olunmuş və onların törəmələrindən istifadə haqqında məlumatlar göstərilməlidir.

Əlavə 1

Ekoloji təmiz kənd təsərrüfatının prinsipləri*

1 Bitki və bitki mənşəli məhsullar

1.1 Bu prinsiplər kənd təsərrüfat sahələrində və ya təsərrüfatın ayrı-ayrı sahələrində keçid dövründə əkinə ən azı iki il qalmış, çoxillik bitkilər olduqda isə (otlaqlar istisna olmaqla) bu Rəhbəredici tələblərin 1.1 bəndində göstərilmiş məhsulların birinci yığımına ən azı üç il qalmış tətbiq edilməlidir. Səlahiyyətli rəsmi sertifikatlaşdırma orqanları və ya müvəkkil edilmiş orqanlar, bəzi hallarda (məsələn, torpaq sahəsi iki il və daha çox istifadə olunmadıqda) torpağın əvvəlki istifadəsini nəzərə alaraq, bu dövrün uzadılması və ya qısaltılması haqqında qərar verə bilər. Lakin bu dövr 12 ay və ya daha çox olmalıdır.

1.2 Keçid dövrü davam etmə müddətindən asılı olmayaraq yalnız bu standartın 7,9-cu bölməsində şərh edilmiş istehsal tələblərinin, qaydalarının və müşahidə (inspeksiya-nəzarət) sisteminin tətbiqindən sonra başlanır.

1.3 Əgər bütün təsərrüfat eyni vaxtda ekoloji istehsala keçmirsə, bu prinsiplər keçid dövrünə aid sahələrdən başlayaraq tədricən tətbiq edilə bilər.

1.4 Ekoloji istehsala keçmiş və ekoloji istehsala keçməkdə olan sahələrdə ekoloji və ənənəvi istehsal üsulları vaxtaşırı dəyişməməlidir.

1.5 Torpağın münbitliyi və bioloji fəallığı aşağıdakı yollarla dəstəklənməli və yaxşılaşdırılmalıdır:

a) müvafiq çoxillik növbəli əkinlərdə paxlalıların, yaşıl gübrənin və ya kök sistemi torpağın dərinliyinə işləyən bitkilərin becərilməsi;

* **Qeyd:** GL32–1999, REV 1-2001 Kodeks Alimentarius “Üzvi qida məhsulları. Üzvi qida məhsullarının istehsalı, emalı, markalanması və satışı üzrə əsas təlimatlar”

b) ekoloji istehsal prinsiplərinə uyğun gələn təsərrüfatlardan kompostlaşmış və fermentləşmiş faydalı mikroorganizmlərlə üzvi materialların torpağa verilməsi. Heyvandarlıq sahəsində alınan (peyin, quş zılı və s. üzvi maddələr fermentləşdirildəndən sonra faydalı mikroorganizmlərlə) tullantı məhsulları bu prinsiplərə uyğun gələn təsərrüfatlardan olduqda, istifadə oluna bilər;

Yuxarıda avəb bəndlərində qeyd olunan üsullarla bitkilərin qidalanması və torpağın yaxşılaşdırılması mümkün olmadıqda və ya ekoloji təsərrüfatlarda peyin olmadıqda, Əlavə 2-nin 7-cı bəndində qeyd edilmiş maddələr tətbiq oluna bilər.

c) kompostun hazırlanması üçün müvafiq mikrobioloji orqanizmlər və bitki mənşəli preparatlar istifadə oluna bilər;

ç) daş unundan, peyin və bitkilərdən hazırlanmış biodinamik preparatlar istifadə oluna bilər;

d) mineral azot gübrələrindən istifadə etmək qadağandır.

1.6 Zərərvericilərə, xəstəliklərə və alaq otlarına qarşı mübarizədə aşağıdakı tədbirlər ayrı-ayrılıqda və ya birgə tətbiq edilməlidir:

- müvafiq növ və növ müxtəlifliyini seçmək;

- müvafiq növbəli əkin sxemlərini seçmək;

- torpaqda kultivasiya aparmaq;

- bitkilərin qorunmasını, ziyanvericilərin təbii düşmənlərinə (yirtıcılar, tufeylilər və s.) əlverişli yaşayış şəraitinin yaradılması - ekoloji bufer ərazilərin, yuvaların düzəldilməsi, canlı hasarların çəkilməsi;

- ekosistemin müxtəlifliyini təmin etmək; bu tədbirlər coğrafi yerləşmədən asılı olaraq dəyişə bilər. Məsələn, torpaqda eroziyaya qarşı mübarizədə bufer zolaqların yaradılması, aqro-meşəçilik, növbəli əkin və s. metodlardan istifadə etmək;

- yirtıcı və tufeylilər daxil olmaqla zərərvericilərin təbii düşmənlərinin əkin sahələrinə cəlb olunması;

- mulçalama və "quru otlar örtük" üsullarının tətbiqi;

- heyvanların otarılması;

- feromon tələlər, sədlər, işıq spektrlərinə əsaslanan qorxutma kimi mexaniki nəzarət metodlarının tətbiqi;

- səmərəli növbəli əkin və başqa üsullarla nail olmadıqda buxarla sterilləşdirmənin tətbiqi.

1.7 Bitkilər üçün yalnız ciddi təhlükə yarandıqda və ya yuxarıda göstərilmiş tədbirlər səmərəsiz olduqda, Əlavə 2-də bənd 8-də göstərilmiş maddələri tətbiq etməyə icazə verilir.

1.8 Toxumlar və ya vegetativ reproduktiv material bu prinsiplərə uyğun olaraq ən azı bir nəsil becərilmiş bitkilərdən, çoxillik bitkilər olduğu halda isə iki vegetasiya dövrü keçmiş bitkilərdən alınmalıdır. Əgər operator-sahibkarrəsmi və ya müvəkkil edilmiş müşahidə orqanına və ya sertifikatlaşdırma orqanına yuxarıda göstərilmiş tələblərə uyğun materialların olmadığını göstərə bilərsə, onda sertifikatlaşdırma orqanı aşağıdakılara icazə verə bilər:

a) başlanğıc mərhələdə dərmanlanmamış (işlənməmiş) toxum materiallarının və ya vegetativ reproduktiv materialların istifadəsinə; və ya

b) əgər a bəndində göstərilən toxum və ya material yoxdursa, onda Əlavə 2-də göstərilmiş maddələrdən başqa maddələrlə işlənmiş toxum və vegetativ reproduktiv materialların istifadəsinə.

Səlahiyyətli orqan yuxarıda göstərilmiş 1.8bəndindəki şərtlərin məhdudlaşdırılması üçün meyarlar təyin edə bilər.

1.9 Təbiətdə, meşələrdə, çəmənliklərdə və kənd təsərrüfatı ərazilərində yabani halda bitən yeməli bitkilərin və onların hissələrinin toplanması ekoloji üsul kimi tanına bilər, əgər;

-bu məhsullar,Rəhbəredici tələblərdə uyğun müşahidə(inspeksiya-nəzarət) və ya sertifikatlaşdırma tədbirlərinin aid olduğu yığım ərazilərindən əldə olunursa;

- yığma qədər 3 il ərzində bu ərazilərdəƏlavə 2-də göstərilməmiş maddələr tətbiq olunmamışdırsa;

- yığım təbii mühitin sabitliyini və ya yığım yerlərində yığılan bitki növlərinin sabitliyini pozursa;

- məhsulların yığımı, yığım yerlərinə bələd, dəqiq müəyyən olunmuş operator tərəfindən aparılırsa.

2. Heyvan və heyvan mənşəli məhsullar

2.1 Ümumi prinsiplər

2.1.1 Mal-qara və digər ev heyvanları ekoloji məhsul istehsalı üçün saxlanılırsa, bu halda onlar ekoloji kənd təsərrüfatı obyektinə sayılır və bu prinsiplərə uyğun saxlanılmalı və bəslənilməlidir.

2.1.2 Mal-qara və digər ev heyvanlarından bu prinsiplərə cavab verən istehsal obyektlərində(təsərrüfatlarda) bala alınmalı və ya inkubasiya olunmalıdır, həmin fərdlərbu şəraitdə doğulub-bəslənmiş valideyinlərin nəslə olmalıdır. Onların bütün həyatı ekoloji sistem şəraitində keçməlidir.

2.1.3 Heyvandarlıq torpaqla bağlı fəaliyyət növüdür. Bitki ilə qidalanan heyvanların otlaqlara çıxmaq, digər heyvanların isə azad gəzintiyə çıxmaq imkanı olmalıdır. Heyvanların bioloji durumu, sərt iqlim və torpaq şəraiti səbəbli və ya təsərrüfatın “ənənəvi” idarəetmə strukturu otlaqlara çıxmağı məhdudlaşdırarsa, heyvanların mühafizəsinə zəmanət olduqda səlahiyyətli orqan istisnalar edə bilər.

2.1.4 Heyvanların baş sayının sıxlığı regionun şəraitinə uyğun olmalı,yem istehsalının imkanları, heyvanların sağlamlığı,balanslaşdırılmış yemləmə və iqlim şəraitinə görə müəyyən edilməlidir.

2.1.5 Ekoloji təmiz heyvandarlığın idarə olunması, təbii yolla törəyib-artmadastresin minimuma endirilməsi, xəstəliyin profilaktikası, kimyəvi allopatik baytarlıq preparatlarının (antibiotiklər daxil olmaqla) tətbiqinin və heyvan mənşəli yemlərlə yemləmənin tədricən ixtisarı, heyvanların sağlamlığı və rahatlığının təmin olunmasına yönəlməlidir.

2.2 Heyvanların mənşəyi

2.2.1 İri və xırda buynuzlu heyvanların cins tərkibinin, çoxalma üsullarının seçilməsi ekoloji təsərrüfatın prinsiplərinə uyğun və aşağıdakıları nəzərə almaqla olmalıdır:

a) yerli şəraitə uyğunlaşma;

b) həyat qabiliyyətliliyi və xəstəliklərə davamlılıq;

c) bəzi cins və növlərə xas olan sağlamlıqla bağlı xəstəliklərin və problemlərin olmaması (gözlənilməz balasalma və s.).

2.2.2 İnsanların qidalanması üçün istifadə olunan və bu Rəhbəredici tələblərin 1-ci bəndinə (1.1 a) müvafiq prinsiplərə uyğun şəraitdə bəslənmiş valideynlərin nəslə olan mal-qara və digər ev heyvanları ekoloji heyvandarlıq fermalarında və ya istehsal obyektlərində yetişdirilməlidir (bala aınmalıdır). Bütün həyatı boyunca onlar bu sistemdə böyüdülməli, bəslənməlidir:

- mal-qara və digər ev heyvanları ekoloji istehsal vahidindən qeyri-ekoloji istehsal vahidlərinə və geriyə keçirilməməlidir. Müvəkkil edilmiş səlahiyyətli orqan bu Rəhbəredici tələblərə uyğun digər istehsal vahidlərindən heyvanların alınması üzrə ətraflı qaydaları müəyyən edə bilər;

- heyvandarlıq istehsal vahidində bəslənən, lakin bu başlıca prinsiplərə uyğun olmayan mal-qara və digər ev heyvanları ekoloji istehsal kateqoriyasına keçirilə bilər.

2.2.3 Əgər operator-sahibkar rəsmi tanınmış müşahidə (inspeksiya-nəzarət) və ya sertifikatlaşdırma orqanına əvvəlki bənddə qeyd olunmuş tələblərə uyğun mal-qara və digər ev heyvanlarının yetişdirilməsinin qeyri mümkünlüyünü sübut edərsə, həmin orqan müəyyən şəraitdə Rəhbəredici tələblərin müddəalarından bəzi kənarlaşmalarla heyvanların yetişdirilməsinə razılıq verilə bilər, məsələn:

a) fərmanın əsaslı böyüdülməsi üçün cins tərkibinin artırılması metodları dəyişdikdə və heyvandarlıqda yeni ixtisaslaşma inkişaf etdikdə;

b) sürünün (naxırın) bərpası məqsədilə, məsələn, fəlakət hallarında heyvanların kütləvi tələfatı zamanı;

c) sürünün törəyib artması məqsədi ilə törədiciləri artırmaq üçün.

Müvəkkil edilmiş səlahiyyətli orqan heyvanların qeyri-ekoloji mənbədən götürülməsinə icazə vermək və ya verməmək üçün xüsusi şərtlər müəyyən edə bilər, nəzərə alaraq ki, belə hallarda cavan heyvanlar anasından ayrıldıqdan dərhal sonra götürülür.

2.2.4 Əvvəlki bənddəki istisnalar şamil edilən mal-qara və digər ev heyvanları aşağıda göstərilmiş Əlavə 1-in 3.3-cü bəndinin şərtlərinə cavab verməlidir. Əgər istehsal ediləcək məhsullar ekoloji təmiz kimi satılacaqsa, o halda keçid dövrləri nəzarət altında olmalıdır.

3 Ekoloji təmiz heyvandarlıqda keçid dövrü

3.1 Yem bitkilərinin becərilməsi və ya otlaqlar üçün nəzərdə tutulmuş torpaqlar keçid dövründə Əlavə 1-in 1.1-1.3 bəndlərinə uyğun olmalıdır.

3.2 Müvəkkil edilmiş səlahiyyətli orqan Əlavə 1-in 3.1 bəndi (torpaq üçün) və 3.2 bəndi ilə (heyvan və ya heyvandarlıq məhsulları üçün) müəyyən edilmiş keçid dövrünün müddətini və ya şərtlərini aşağıdakı hallarda ixtisar edə bilər:

a) otlaqlar, örüşlər, ağullarot yeməyən növlər üçün istifadə edildikdə;

b) ekstensiv yetişdirilmə şəraitində bəslənən iri buynuzlu mal-qara, atlar, qoyunlar və keçilər üçün yeni metodların tətbiqi müddətinə və ya sağmal sürü ekoloji kateqoriyasına ilk dəfə keçirildikdə;

v) eyni istehsal vahidinin ərazisində olan heyvanların və yem bazası məqsədi ilə istifadə olunan torpaqların ekoloji istehsal üsuluna keçirilməsi eyni vaxtda baş verən hallarda, heyvanların və onlar üçün yem məqsədi ilə istifadə olunan torpaq və ya otlaqların keçid dövrü yalnız o zaman iki ilə qədər ixtisar edilə bilər ki, bu heyvanlar və onların nəsiləri əsas etibarlı ilə həmin kənd təsərrüfatı obyektində alınmış yem məhsulları ilə qidalansınlar.

3.3 Əgər torpaq sahəsi ekoloji statusa keçdikdən sonra və həmin sahəyə ekoloji mənşəli olmayan mal-qara və digər ev heyvanları buraxılıbsa və onlardan alınan məhsullar ekoloji məhsul kimi satılacaqsa, bu heyvanlar ən azı aşağıda göstərilmiş dövr ərzində Rəhbəredici tələblərə uyğun bəslənməlidir:

3.3.1 İri buynuzlu mal-qara və atlar:

Ət məhsulları: 12 ay və ya minimum onların həyatının ən azı $\frac{3}{4}$ hissəsi ekoloji təmiz kənd təsərrüfatı sistemindən keçmiş olsun;

Ətlik buzovlar: 6 ay, əgər buzov süddən ayrıldıqdan dərhal sonra götürülübse və yaşı 6 aydan azdırsa;

Süd məhsulları: 90 gün səlahiyyətli orqan tərəfindən müəyyən edilmiş yeni metodların tətbiqi müddətində və sonra daha 6 ay.

3.3.2 Qoyun və keçilər:

Ət məhsulları: 6 ay;

Süd məhsulları: 90 gün səlahiyyətli orqan tərəfindən müəyyən edilmiş yeni metodların tətbiqi müddətində və sonra daha 6 ay.

3.3.3 Donuzlar:

Ət məhsulları: 6 ay;

3.3.4 Ev quşları/ yumurta qoyanlar;

Ət məhsulları: səlahiyyətli orqanın müəyyən etdiyi kimi, quşların bütün həyatı dövrü;

Yumurta; 6 həftə.

3.4 Yemləmə

3.4.1 Ekoloji təmiz kənd təsərrüfatı sistemlərində yetişdirilən mal-qara və quşlar bu Rəhbəredici tələblərə uyğun istehsal edilmiş yemlər ("keçid dövründəki" yemlər daxil olmaqla) əsasında 100 % optimal səviyyəli yem norması ilə təmin edilməlidir.

3.4.2 Səlahiyyətli orqan tərəfindən müəyyən olunmuş yeni metodların tətbiqi müddətində, heyvandarlıq məhsullarının ekoloji statusunun qorunması üçün, yemin gövsəyən heyvanlar üçün 85 %-i, gövsəməyənlər üçün isə 80 %-i (quru maddə əsasında hesablanmış) bu Rəhbəredici tələblərə uyğun istehsal edilmiş yemdən ibarət olmalıdır.

3.4.3 Operator-sahibkar gözlənilməz təbii və ya antropogen hadisə və ya ekstremal iqlim şəraitləri nəticəsində 2.13 bəndinə uyğun yemin olmamasını rəsmi müşahidə (inspeksiya - nəzarət) və ya sertifikatlaşdırma orqanına bildirdikdə bu orqan məhdud müddətə Rəhbəredici tələblərə uyğun hazırlanmamış yemin məhdud miqdarda istehsalına və istifadəsinə icazə verə bilər bu şərtlə ki, onun tərkibində gen mühəndisliyi vasitəsilə əldə edilmiş transgen məhsullar və ya onların əsasında hazırlanmış məhsullar olmasın. Səlahiyyətli orqan yemdə qeyri-ekoloji yemin maksimal icazə verilən faizini və bu kənarlaşma ilə bağlı bütün şərtləri müəyyən etməlidir.

3.4.4 Heyvanlar üçün xüsusi yem normaları aşağıdakıları nəzərə almalıdır:

- südəmə heyvanların təbii ana südünə ehtiyacı;

- otyeyən heyvanların gündəlik normasında quru kütlənin əhəmiyyətli hissəsi qaba və sulu-şirəli yemdən ibarət olmalıdır;

- mədəsi çoxkamaralı heyvanlar yalnız silosla yemlənməməlidir;

- ətlik istiqamətində yemləmə dövründə quşların dənə ehtiyacı;

- donuz və quşların gündəlik yem normalarında qaba yemə, təzə və ya quru yemlərə və yaxud silosa ehtiyacı.

3.4.5 Sağlamlıq və gücünü qorumaq üçün bütün heyvanların sərbəst su içmək imkanı olmalıdır.

3.4.6 Səlahiyyətli orqan yemin istehsalında istifadəsinə icazə verilən maddələrin (qida maddələri, qida əlavələri və ya yem emalı üçün köməkçi maddələr) siyahısını aşağıdakı meyarlara görə müəyyən edir:

Ümumi meyarlar:

a) milli qanunvericiliyə uyğun mal-qara, quşlar üçün yem kimi istifadəsinə icazə verilmiş maddələr;

b) heyvanların, quşların sağlamlıq və həyat qabiliyyətini təmin etmək üçün zəruri və ya mühüm maddələr;

c) bu cür maddələr:

- ayrı-ayrı növlərin fizioloji ehtiyaclarına və davranış xüsusiyyətlərinə cavab verən yem rasionlarını təmin etməlidir;

- onların tərkibində gen mühəndisliyi yolu ilə əldə edilmiş transgen orqanizmlər və onların əsasında hazırlanmış məhsullar olmamalıdır;

- bu maddələr əsasən bitki, mineral və heyvan mənşəli məhsullardan istehsal edilməlidir.

Yemin hazırlanmasında istifadəsinə icazə verilən maddələr Əlavə 2 bənd 2-6 .

Yem və yem komponentləri üçün spesifik meyarlar:

a) qeyri-ekoloji mənbələrdən olan bitki mənşəli yemlərkimyəvi həlledicilərsiz və ya kimyəvi istehsal metodlarının tətbiqi olmadan hazırlanıqda, istifadə oluna bilər;

b) mineral mənşəli yemlər, mikroelementlər, vitaminlər və ya provitaminlər yalnız mənşəyi təbii olduqda istifadə olunur. Bu maddələrin çatışmazlığı və ya istisna hallarda onların analoqları kimyəvi tərkibi dəqiq bilindikdə istifadə oluna bilər;

c) süd və süd məhsulları, balıq, digər dəniz heyvanları və onlardan alınan məhsullar istisna olmaqla, heyvan mənşəli yemlər bir qayda olaraq istifadə olunmamalı və ya milli qanunvericiliyə əsasən istifadə oluna bilər. Bütün hallarda süd və süd

məhsulları istisna olmaqla, ot yeyən heyvanlar üçün məməli heyvan mənşəli yemlərin istifadəsinə icazə verilmir;

ç) sintetik və ya zülalsız azot birləşmələri istifadə olunmamalıdır.

Texnoloji və yem əlavələri üçün spesifik meyarlar:

a) birləşdirici maddələr: bişərkən yapışmanın qarşısını alan əlavələr, surfikantlar (səthi aktiv maddələr), emulqatorlar, stabilizatorlar, qatılaşdırıcılar, koagulyantlar yalnız təbii mənşəli olduqda istifadəsinə yol verilir;

b) antioksidantlar: yalnız təbii mənşəlilərin istifadəsinə yol verilir;

c) konservantlar: yalnız təbii turşu əsasında hazırlanmışsa, istifadəsinə yol verilir;

ç) boyaq maddələri (pigmentlər daxil olmaqla), iştah gətirən stimulyatorlar, aromatizatorlar yalnız təbii mənşəli olduqda istifadəsinə icazə verilir;

d) probiotiklərin, enzimlərin (fermentlərin) və mikroorqanizmlərin istifadəsinə yol verilir;

e) antibiotiklər, koksid əleyhinə preparatlar və digər müalicə maddələri boy və yaxud istehsalın səmərəsini artırmaq məqsədi ilə yem tərkibi üçün istifadə olunmamalıdır.

ə) silos üçün texnoloji və yem əlavələri gen mühəndisliyi vasitəsilə alınmış transgen orqanizmlər və ya onların əsasında hazırlanmış məhsullardan əldə olunmamalıdır. Onların tərkibi yalnız aşağıdakılardan ibarət ola bilər:

- dəniz duzundan;
- iri dənəvər daş duzdan;
- mayalardan;
- zərdablardan;
- melassa kimi şəkər və ya şəkər məhsullarından;
- baldan;

- əgər hava şəraiti adekvat təbii fermentasiyanın getməsinə yol vermirsə, səlahiyyətli müvəkkil edilmiş orqanın razılığı ilə süd turşusu, sirkə turşusu, qarışqa turşusu və propionik bakteriyalardan və ya müvafiq təbii turşu əsasında hazırlanmış məhsullardan.

4 Baytarlıq sanitariya nəzarəti

4.1 Ekoloji təmiz kənd təsərrüfatı şəraitində heyvandarlıqda xəstəliklərin profilaktikası aşağıdakı prinsiplərə əsaslanmalıdır:

a) müvafiq heyvan növlərinin və cinslərinin seçilməsi Əlavə 1-in göstərilmiş 2.2.1 bəndinə uyğun olmalıdır.

b) heyvandarlıq təcrübəsinin tətbiqi ayrıca hər heyvan növünə uyğun olmalı, onların xəstəliklərə müqavimətini və infeksiyalara qarşı profilaktikani yüksəltməlidir. Təbii immunitetin yüksəldilməsi üçün keyfiyyətli ekoloji yemlərdən istifadə olunmalı, mal-qaranın mütəmadi olaraq gəzintiyə və otlaqlara və/və ya otlama şəraitli olan gəzinti yerlərinə mütəmadi çıxmaq imkanı olmalıdır;

c) mal-qaranın müvafiq baş sayının çoxluğu təmin olunmalı, otlaqların həddən artıq yüklənməsinin qarşısı alınmalı və bununla bağlı heyvanların sağlamlığındakı problemlər aradan qaldırılmalıdır.

Əgəryuxarıda sadalanan profilaktiki tədbirlərə baxmayaraq, heyvan xəstələnərsə və ya zədə alarsa, ona mütləq baytarlıq yardımı göstərməlidir və bunun üçün müvafiq yer ayrılmalıdır. Hətta, xəstəlik heyvana əzab verərsə, heyvan öz ekoloji statusundan məhrum olsa belə, istehsalçılar dərman maddələrinin tətbiq olunmasından imtina etməməlidir.

4.2 Ekoloji təmiz kənd təsərrüfatı şəraitində baytarlıq preparatlarının tətbiqi aşağıdakı prinsiplərə əsaslanmalıdır:

4.3 Əgər spesifik xəstəliklər olarsa və ya yarana bilərsə, alternativ icazə verilmiş müalicə yoxdursa və ya qanunvericiliklə heyvanların mütləq vaksinasiyası nəzərdə tutulursa, onda baytarlıq preparatlarının terapevtik tətbiqinə icazə verilir;

4.4 Kimyəvi yolla alınmış allopatik baytarlıq vasitələrinə və ya antibiotiklərə nisbətən fitoterapevtik (antibiotiklər istisna olmaqla) homeopatik dərmanlara və mikroelementlərə üstünlük verilməlidir, bu şərtlə ki, onların heyvanın müalicəsində səmərəli terapevtik təsiri olsun.

4.5 Əgər, xəstəlik və zədələrin sağalmasında, yuxarıda adı çəkilən məhsulların təsiri azdırsa, onda baytar həkiminin nəzarətində kimyəvi əsaslı allopatik baytarlıq preparatlarının və ya antibiotiklərin istifadəsinə icazə verilir. Dərmanların qəbulunda aravermə, qanunvericiliyin müəyyən etdiyi vaxtdan iki dəfə artıq və 48 saatdan az olmamalıdır.

4.6 Profilaktiki müalicə üçün kimyəvi əsaslı allopatik preparatlardan və antibiotiklərdən istifadə olunması qadağandır.

4.7 Hormonal preparatlar vasitəsilə müalicə yalnız terapevtiki məqsədlə və baytar həkiminin nəzarəti altında aparıla bilər.

4.8 Boy stimulyatorlarının və ya baş sayının artımı üçün stimullaşdırıcı maddələrin tətbiqinə yol verilmir.

5 Heyvanların saxlanma şəraiti, yetişdirilməsi, daşınması və kəsimi

5.1 Mal-qara və digər ev heyvanlarının saxlanması onlara diqqətli, məsuliyyətlə və hörmətlə yanaşma və davranma prinsiplərinə əsaslanmalıdır.

5.2 Artırılma üsulları ekoloji təmiz kənd təsərrüfatının prinsiplərinə uyğun olmalı və aşağıdakıları nəzərə almalıdır:

a) artırılma üçün cinslərin və növlərin yerli şəraitə və ekoloji təmiz kənd təsərrüfatı sistemində yararlılığı;

b) təbii üsullarla çoxalmaya üstünlük verilir, lakin süni mayalanma üsulundan da istifadə oluna bilər;

c) hormonal reproduktiv metodun istifadəsi qadağandır.

5.3 Dişlərin çəkilməsi, dimdiyin qısaldılması, buynuzların kəsilməsi və qoyunların quyruğunun elastik bintlə bağlanması kimi əməliyyatlar, ekoloji təmiz kənd təsərrüfatında yol verilməzdir. Lakin, istisna hallarda - təhlükəsizlik məqsədilə (məsələn, cavan heyvanlarda buynuzların kəsilməsi) və ya heyvanların sağlamlığının yaxşılaşdırılmasına imkan yaradan hallarda, səlahiyyətli baytarlıq orqanı tərəfindən bu əməliyyatlara icazə verilir. Əməliyyatlar heyvanların münasib yaş dövründə aparılmalı və onlar tərəfindən çəkilən hər hansı bir əziyyət minimuma endirilməlidir. Ehtiyac olduqda anesteziya maddələri istifadə edilməlidir. Məhsulların keyfiyyətini saxlamaq və ya ənənəvi istehsal praktikası (ətlik donuzlar, öküzlər, və s. hallarda) tələb etdikdə fiziki axtalanma əməliyyatına yol verilir.

5.4 Heyvanların saxlanması üsulları, şərait və şərtlərində onların spesifik tələbatları nəzərə alınmalı və aşağıdakılar təmin olunmalıdır:

- azad hərəkət üçün kifayət qədər sahə və təbii tələbatlarını təmin etmək imkanı;
- başqa heyvanlarla, xüsusilə də öz növündən olanlarla birgə yaşamaq imkanı;
- yanğın, mexaniki xidmətlərin nasazlığı və təchizatın gecikməsi kimi fəvqəladə hallara hazır olmaq.

5.5 Mal-qara qanunvericiliyə uyğun olaraq qorxu, zədə və əziyyətin qarşısını alan sakit, təhlükəsiz üsulla daşınmalıdır. Bu məqsədlər üçün səlahiyyətli orqan spesifik daşınma şərtləri hazırlayır və zərurət yaranarsa, daşınma üçün maksimal vaxt müddətini təyin edir. Daşınma zamanı elektrik cərəyanı ilə işləyən sakitləşdirmə vasitələrinin və allopatik sakitləşdiricilərin istifadəsinə icazə verilmir.

5.6 Kəsim qorxu və əzabı minimuma endirməyə imkan verən üsulla aparılmalı və milli norma və qaydalara uyğun olmalıdır.

5.7 Açıq havada saxlamağa imkan verən əlverişli ərazilərdə heyvanların qapalı şəraitdə (tövlədə) saxlanması vacib deyil.

5.8 Saxlanma şəraiti mal –qaranın və digər ev heyvanlarının bioloji və davranış tələbatlarına uyğun olmalı, aşağıdakı şərtlər təmin olunmalıdır:

- yem və sudan rahat istifadə;
- havanın sirkulyasiyasının, temperaturunun, tozun səviyyəsinin, nisbi rütubətin və qazların konsentrasiyasının heyvanlar,quşlar üçün təhlükəsiz həddə saxlanması məqsədi ilə fermaların,fabriklərin qızdırılması, soyudulması, havalandırılması;
- bol təbii ventilyasiya və təbii gün işığı.

5.9 Sərt hava şəraitində heyvanların sağlamlıq və əmin-amanlığına təhlükə olduqda və ya bitkiləri, torpağı ziyandan qorumaq, içməli suyun keyfiyyətini saxlamaq üçün müvəqqəti olaraq heyvanlar qapalı tövlədə bağlı saxlanıla bilər.

5.10 Tövlədə sürünün (naxırın) sıxlığı aşağıdakı tələbləri təmin etməlidir:

- növ, cins və yaş qrupundan asılı olaraq heyvanların rahatlığını və təhlükəsizliyini;
- qrupun sayından və heyvanların cinsindən asılı olaraq sıxlıq heyvanların davranış xüsusiyyətlərini nəzərə almalıdır;

-heyvanın(quşun) təbii duruşu, yatması, çönməsi, özünə qulluq etməsi, qanad çalması, bütün vərdiş hərəkətlərini rahat yerinə yetirməsi üçün kifayət qədər ölçüdə sahə olmalıdır.

5.11 Çarpaz infeksiya və xəstəlik törədici orqanizmlərin inkişafının qarşısını almaq məqsədilə tövlələr, ağıllar, avadanlıq və qab-qacaq müntəzəm olaraq təmizlənməli və dezinfeksiya olunmalıdır.

5.12 Yerli hava şəraiti və konkret cinslərdən asılı olaraq heyvanların sərbəst otladığı və gəzinti yerləri, lazım gələrsə yağışdan, küləkdən və ekstremal temperaturdan qorunma vasitələri ilə təmin olunmalıdır.

5.13 Otlarlarda, çəmənlərdə və başqa təbii ərazilərdə saxlanarkən həddən artıq otarılmanın nəticəsi olan torpaqların deqradasiyasının qarşısının alınması və bitki örtüyünün təbii bərpası məqsədilə sürünün (naxırın)baş sıxlığı kifayət qədər aşağı olmalıdır.

5.14 Mal-qara

5.14.1 Bütün mal-qaranın otlaqlara, qismən örtülü və ya açıq havada yerləşən gəzinti yerlərinə çıxmaq, onların fizioloji durumu, hava şəraiti və torpağın vəziyyəti imkan verdikdə istənilən vaxt ərzində bu yerlərdən istifadə etmək imkanı olmalıdır.

5.14.2 Səlahiyyətli orqan aşağıdakı hallarda istisna edə bilər:

- öküz və kəllərin otlaqlara, inəklərin isə qış dövründə azad gəzinti yerlərinə buraxılmasında;

- kökəldilmənin sonuncu fazasında.

5.14.3 Bordaqlarında döşəməsi hamar, lakin sürüşkən olmamalıdır. Döşəmə qismən konstruksiyalı ola bilər.

5.14.4 Borda qda heyvanların dincəlməsi (yatması) üçün kifayət edən ölçüdə yer, bütövlüklə sərt konstruksiyalı, rahat, təmiz və quru olmalıdır. Heyvanların dincəlməsi üçün ayrılmış yer qalın qatlı quru samanla döşənməlidir.

5.14.5 Səlahiyyətli müvəkkil orqanla razılaşdırılmadan heyvanların bağlı saxlanılmasına və buzovların tövlədə ayrıca kameralarda (bokslarda) saxlanılmasına icazə verilmir.

5.14.6 Boğazlığın son fazası və balaları yemləmə dövrləri istisna olmaqla donuzlar qrup şəklində saxlanılır. Çoşqalar döşənelərdə və qəfəslərdə saxlanıla bilməz. Gəzinti yerləri heyvanlar tərəfindən torpağın eşilməsinə münasib olmalıdır.

5.14.7 Dovşanların qəfəslərdə saxlanmasına icazə verilmir.

5.15 Quşlar

5.15.1 Quşlar azad gəzinti şəraitində saxlanılmalı və hava şəraiti imkan verən bütün hallarda açıq havada azad gəzintiyə buraxılmalıdır. Quşların qəfəslərdə saxlanılmasına icazə verilmir.

5.15.2 Su quşlarının münasib hava şəraitində su mənbələrinə, göllərə və ya süni göllərə və s. maneəsiz çıxışı olmalıdır.

5.15.3 Quşların saxlanılma yerində (qapalı yer) samanla, taxta yonqarı, qumla və ya torfla örtülmüş bütöv konstruksiyalı döşənelər olmalıdır. Yumurta qoyan quşlar üçün döşəmənin kifayət qədər hissəsi ayrılmalı, quş zılının yığılması üçün yer olmalıdır. Quşların dincəlməsi, yatması üçün düzəldilmiş tarların hündürlüyü, ölçüsü və həmçinin hindən giriş-çıkış yolları müvafiq növ və qrupların ölçü və miqdarına uyğun olmalıdır.

5.15.4 Yumurta qoyan quşlar üçün günün işıqlı hissəsinin süni işıqlanma yolu ilə uzadılması hallarında növdən, coğrafi xüsusiyyətlərdən və quşların sağlamlığının ümumi vəziyyətindən asılı olaraq səlahiyyətli orqan gün ərzində bu prosesin maksimal vaxtını təyin etməlidir.

5.15.5 Quşların sağlamlığını təmin etmək məqsədilə onların saxlanılma yerləri arasındakı keçidlər təmizlənməli və bitki örtüyünün bərpası üçün boş qalmalıdır.

5.16 Peyinin yığışdırılması və istifadəsi

5.16.1 Heyvanların saxlanılması və azad gəzinti yerlərində peyinin yığışdırılması və istifadəsi baytarlıq sanitariya tələblərinə aşağıdakı şərtlərə uyğun olmalıdır:

a) peyinlə torpaq və suların deqradasiyasını-keyfiyyətinin pisləşməsinə minimuma endirmək;

b) peyindən suyun nitratlarla və patogen bakteriyalarla çirkləndirilməsinin əhəmiyyətli dərəcədə qarşısını almaq;

c) qida maddələrinin dövriyyəsinə optimallaşdırmaq;

ç) peyinin yandırılması üsuluna və ekoloji təmiz kənd təsərrüfatına uyğun olmayan digər üsullara yol verməmək.

5.16.2 Peyinin saxlanması, emalı və həmçinin kompostun saxlanması üçün nəzərdə tutulmuş bütün tikililərə layihələndirilməli, tikilməli və istismar edilməlidir ki, yerüstü suların, torpağın çirklənməsinin qarşısı alınsın.

5.16.3 Peyindən istifadə normaları ehtiva etməlidir ki, yerüstü suların, torpağın çirklənməsinin qarşısı alınsın. Səlahiyyətli orqan sürünün baş sıklığı və peyinin istifadəsi üçün maksimal normalar təyin edə bilər. Peyinin torpağa verilməsi vaxtı və üsulları peyinin təbii və süni göllərə, çaylara və s. düşməsi ehtimalını artırmamalıdır.

6 Arıçılıq və arı məhsulları

6.1 Ümumi prinsiplər

6.1.1 Arıçılıq bitkilərin bal arılarının vasitəsilə tozlanması həyata keçirərək ətraf mühitin, kənd təsərrüfatı və meşə təsərrüfatının yaxşılaşmasına səbəb olan mühüm sahədir.

6.1.2 Arı pətəklərinin istifadəsi və işlənməsi qaydaları ekoloji təmiz kənd təsərrüfatının prinsiplərinə uyğun olmalıdır.

6.1.3 İşçi arıların nektar şirəsinə toplaması, özlərini müvafiq və kifayət qədər yem və su ilə təmin etməsi üçün nektar şirəsi ifraz edən bitkilərin sahəsi və su mənbələri kifayət dərəcədə olmalıdır.

6.1.4 Təbii nektarın və çiçək tozcuğunun mənbəyi əsasən ekoloji üsul ilə becərilmiş mədəni və ya yabani bitkilərdən ibarət olmalıdır.

6.1.5 Arıların sağlamlığı arı cinsinin və onların populyasiyasının düzgün seçilməsi, çoxalma üçün əlverişli ətraf mühit, balanslaşdırılmış yemləmə, arıçılığın düzgün təcrübəsi kimi qabaqlayıcı tədbirlərə əsaslanmalıdır.

6.1.6 Arı ailəsinin məskunlaşdığı pətək, əsasən ətraf mühitin və ya arıçılıq məhsullarının çirklənməsinə təhlükə yaratmayan təbii materiallardan olmalıdır.

6.1.7 Arı pətəklərini çöl şəraitində yerləşdirdikdə həşəratların yerli populyasiyaları nəzərə alınmalıdır və rayonlaşdırılmış tələblərə uyğun köçürülməsi aparılmalıdır.

6.2 Arı pətəklərinin yerləşdirilməsi

6.2.1 Arı pətəkləri ekoloji təmizləndirilmiş təsərrüfatı istehsal prinsiplərinin norma və qaydalarına uyğun mədəni və ya yabanı bitkilər bitən ərazilərdə yerləşdirilməlidir.

6.2.2 Rəsmi sertifikatlaşdırma orqanı və ya müvəkkil edilmiş müşahidə orqanı, operator tərəfindən təqdim edilmiş və/və ya nəzarət prosesi nəticəsində əldə edilmiş məlumatlar əsasında bu ərazilərdə nektarın və tozcuğun mənbələrinin olmasını təsdiqləməlidir.

6.2.3 Rəsmi sertifikatlaşdırma orqanı və ya müvəkkil edilmiş müşahidə orqanı ərazidə arı pətəklərinin yerləşmə nöqtəsindən başlanan uzaqlıq radiusu təyin edə bilər ki, bu zonada arılar bu Rəhbəredici tələblərə uyğun kifayət qədər yemlə qidalana bilsinlər.

6.2.4 Sertifikatlaşdırma orqanı və ya müvəkkil edilmiş müşahidə orqanı qadağan edilmiş maddələrlə və ya genetik üsullarla modifikasiya olunmuş orqanizmlərlə çirklənmiş və ya ətraf mühiti çirkləndirən mənbələri olan zonaları müəyyən etməlidir ki, Rəhbər Tələblərə cavab verən arı pətəkləri orada yerləşdirilməsin.

6.3 Qidalanma

6.3.1 “qışlama” dövründə arı ailəsinin yaşama qabiliyyətini təmin etmək üçün istehsal mövsümünün sonunda qışlama ərəfəsində pətəklərdə kifayət qədər bal və tozcuq ehtiyatı saxlanılır.

6.3.2 İqlimlə bağlı və ya başqa fəvqəladə hadisələrlə əlaqədar müvəqqəti qida çatışmazlığının qarşısını almaq üçün arı ailələrinə əlavə yem vermək olar. Belə hallarda mümkün qədər ekoloji üsullarla istehsal edilmiş bal və şəkər istifadə edilməlidir. Sertifikatlaşdırma orqanı və ya müvəkkil edilmiş müşahidə orqanı qeyri-ekoloji üsullarla istehsal edilmiş bal və ya şəkərin istifadəsinə icazə verə bilər. Bu istisnalar üçün müddət təyin edilməlidir. Yemləmə yalnız əlverişsiz hava şəraitində bal yığımının sonu və nektar gəliri olmadığında aparılır.

6.4 Keçid dövrü

6.4.1 Məhsul istehsalında bu Rəhbəredici tələblərə bir ildən az olmayaraq riayət etdikdə, arıçılıq məhsulları ekoloji təmiz məhsul kimi satışa çıxarıla bilər. Keçid dövründə mum ekoloji istehsal edilmiş mumla əvəz edilməlidir. Mumu bir il ərzində tam əvəz etmək mümkün olmadıqda sertifikatlaşdırma orqanı və ya müvəkkil edilmiş müşahidə orqanı keçid dövrünün müddətini uzada bilər. Ekoloji üsullarla istehsal edilmiş mum olmadıqda qeyri-mənbələrdən alınmış mumun istifadəsinə sertifikatlaşdırma və ya

müvəkkil edilmiş orqan tərəfindən icazə verilə bilər, o şərtlə ki, belə mumun istehsalında qadağan olunmuş maddələrdən istifadə olunmasın.

6.4.2 Əvvəllər arı pətəklərində qadağan olunmuş maddələr istifadə olunmadıqdamumu dəyişməmək olar.

6.5 Arıların mənşəyi

6.5.1 Arı ailələri ekoloji təmiz kənd təsərrüfatı istehsal kateqoriyasına keçirilə bilər. Yetiştirilmiş arılar mümkün olduqca ekoloji kənd təsərrüfatı mənşəli olmalıdır.

6.5.2 Arı cinslərinin və populyasiyaların seçilməsi zamanı arıların yerli şəraitə uyğunlaşma qabiliyyətinə, həyatiliyinə və xəstəliklərə davamlılığına diqqət yetirilməlidir.

6.6 Arıların sağlamlığı

6.6.1 Arı ailələrinin sağlamlığı mükəmməl kənd təsərrüfatı təcrübəsinə əsaslanan üsullarla dəstəklənməlidir. Seleksiya və damazlıq işinin düzgün təşkil etməklə və arıxananın düzgün idarə olunması yolu ilə xəstəliklərin profilaktikasının aparılması xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Bura daxildir:

a) yerli şəraitə yaxşı uyğunlaşa bilən dözümlü arı cinslərinin və populyasiyalarından düzgün istifadəsi;

b) ana arının iki ildən bir yeniləşdirilməsi;

c) inventarın müntəzəm təmizlənməsi və dezinfeksiyası;

ç) şanların müntəzəm təzəsi ilə əvəz edilməsi;

d) arı pətəyində arıları yemlə təmin etmək üçün kifayət miqdarda tozcuq və balın olması;

e) normalardan kənarlaşmaların qarşısını almaq üçün pətəklərə sistemativ nəzarət;

ə) tufeyli arıların artmamasına sistemativ nəzarət;

f) ehtiyac olduqda xəstəliklərlə sirayətlənmiş arı pətəklərinin təcrid olunmuş yerlərə çıxarılması və ya karantin zonalarının yaradılması;

g) xəstəliklərlə sirayətlənmiş arı pətəklərinin və materiallarını sanitariya-gigiyenik qaydalar əsasında təmizlənməsi, dezinfeksiyası və çıxış edilməsi.

6.6.2 Zərərverici və xəstəliklərlə mübarizədə aşağıdakıların istifadəsinə icazə verilir:

- süd, oksalat, sirkə, qarışqa turşuları;

- kükürd;

- təbii efir yağları (məsələn: mentol, evkaliptol, kamfora);

- *Bacillus thuringiensis*;

- buxar və açıq alov.

6.6.3 Profilaktiki tədbirlər nəticə verməyən hallarda, aşağıdakılar nəzərə alınmaqla baytarlıq dərmanları istifadə oluna bilər:

a) üstünlük fitoterapiya və homeopatik vasitələrə verilir;

b) əgər kimyəvi yolla alınmış allopatik dərman vasitələri istifadə edilibsə, arıçılıq məhsulları ekoloji təmiz kimi satıla bilməz. Bu vasitələrlə işlənmiş arı pətəkləri təcrid edilməli və bir il müddətinə keçid dövründə saxlanılmalıdır. Pətəklərdə olan bütün mum bu Rəhbəredici tələblərə uyğun mumla əvəz edilməlidir;

c) hər bir baytarlıq müdaxiləsi dəqiq sənədləşdirilməlidir.

6.6.4 Tüfeyli arıların çıxış edilməsinə yalnız *Varroa jacobsoni* parazitləri ilə yoluxmanın qarşısını almaq məqsədilə icazə verilir.

6.7 İdarəetmə

6.7.1 Süni şanlar ekoloji üsul ilə hazırlanmış mumdən istehsal edilməlidir.

6.7.2 Arı məhsullarının yığılı zamanı pətəklərdə arıların məhv edilməsi qadağandır.

6.7.3 Ana arılara qanadların qısaldılması, kəsilməsi kimi zədə vurmaq qadağandır.

6.7.4 Balın süzülmə prosesi zamanı sintetik repellentlərin istifadəsi qadağandır.

6.7.5 Arılara baxış zamanı tütülmə prosesi minimuma endirilməlidir. Bu prosədə istifadə olunan materiallar təbii mənşəli və ekoloji tələblərə cavab verən materiallar olmalıdır.

6.7.7 Balın süzülməsi və arıçılıq məhsullarının emalı zamanı mümkün qədər aşağı temperaturun gözlənilməsi tövsiyə olunur.

6.8 Sənədləşdirmə

6.8.1 Operator-sahibkar dəqiq və yeniləşən qeydiyyat aparmalıdır. Arı pətəkləri yerləşən sahələrin göstərilməsi üçün xəritələr tərtib olunmalıdır.

6.9 Nohur balıqçılığı

6.9.1 Ümumi prinsiplər

6.9.2 Təbii su ekosisteminin bioloji müxtəlifliyinin və su ətraf mühitinin sağlamlığının və yaxın qonşu su hövzələrinin ekosistemlərinin keyfiyyətinin qorunması *

6.9.3 Əgər nohur balıqları ekoloji qida məhsulu istehsalı üçün yetişdirilsə, bu halda onlar ekoloji kənd təsərrüfatı obyektı sayılır və bu Rəhbəredici tələblərə uyğun saxlanılmalı və artırılmalıdır.

6.9.4 Ekoloji nohur balıqçılığı sanitar-epidemioloji və baytarlıq tələbləri cəhətdən nohur balıqçılığı üçün yararlı süni və təbii su hövzələrində aparılmalıdır.

6.10 Balıqların mənşəyi

6.10.1 Ekoloji nohur balıqçılığı ekoloji təmiz nəsiləndən olan və ekoloji təsərrüfatdan daxil olan törədiciyərin və balıq körpələrinin saxlanılmasını, yetişdirilməsini nəzərdə tutur. Bu cür törədiciyə(körpə balıqlar olmadıqda) qeyri-ekoloji törədiciyərdən və balıq körpələrindən istifadə etmək olar. Əgər operator rəsmi tanınmış müşahidə və ya sertifikatlaşdırma orqanına qeyd olunmuş tələblərə cavab verən balıqların olmadığını sübut edərsə, həmin orqan Rəhbəredici tələblərin şərtlərinə uyğun yetişdirilməyən balıqların ekoloji istehsalə keçirilməsinə aşağıdakı hallarda icazə verə bilər:

a) təsərrüfatın əsaslı böyüdülməsi üçün növün artırılması metodları dəyişdirildikdə və yeni ixtisaslaşma inkişaf etdikdə;

b) xəstəlik, təbii fəlakət hallarında balıqların kütləvi qırğını zamanı balıq sürüsünün bərpası məqsədilə;

***Qeyd:**Məsləhət Şurası (EC) 28 iyun 2007-ci il tarixli 834/2007 nömrəli "Ekoloji təmiz məhsulların ekoloji istehsalı və markalanması haqqında". Bölmə 2«Ekoloji istehsalın əsas müddəaları və məqsədləri» yarım bənd p).

c) törədiciyələri artırmaq üçün.

6.10.2 Müvəkkil edilmiş səlahiyyətli orqan balıqların qeyri-ekoloji mənbədən götürülməsinə icazə vermək və ya verməmək üçün xüsusi şərtlər müəyyən edə bilər.

6.10.3 Çoxalma təbii üsulla getməlidir. Lakin süni mayalanma da tətbiq oluna bilər. Terapevtik məqsədlə tətbiq olunan baytarlıq preparatları istisna olmaqla hormonlar və oxşar maddələrin tətbiqinə yol verilmir.

6.10.4 Boy stimulyatorlarından və amin turşulardan istifadə etmək qadağandır.

6.11 Yemləmə

6.11.1 Ekoloji təmiz aqrotəsərrüfatdan alınmış yemlər ilkin ekoloji təmiz yem maddələrindən və təbii qeyri-kənd təsərrüfatı xammalından alınmış yemlərdən ibarət olmalıdır, qeyri- ekoloji təbii yemlərdən də istifadə oluna bilər*.

6.11.2 Nohurlarda balıqların sıxlığı, yemin norma və tərkibi müvafiq cinsə və yaş qrupuna uyğun olmalıdır.

6.12 Baytarlıq sanitariya nəzarəti

6.12.1 Balıqların sağlamlığında xəstəliklərin profilaktikasına mühüm yer ayrılır. Profilaktika işi əsasən aşağıdakı tədbirləri nəzərdə tutur:

- nohur üçün ekoloji cəhətdən müvafiq yerin -su hövzəsinin ayrılması;
- sağlam, yerli şəraitə asan uyğunlaşan balıq cinslərinin seçilməsi;
- suyun vaxtli-vaxtında və tələb olunan həcmdə və keyfiyyətdə hazırlanması və dəyişdirilməsi;
- oksigen çatışmazlığına yol verilməməsi;
- hər növə və yaş qrupuna aid minimum su və yemin təmini;
- müvafiq sıxlıq təmin olunmalı, nohurun normadan artıq balıqla yüklənməsinin qarşısı alınmalı;
- yüksək keyfiyyətli yemlərin normativlərə uyğun tətbiqi, yemin tam istifadə olunması;
- nohurlarda mütəmadi təmizlik və dezinfeksiya işlərinin aparılması;
- əlverişli təsərrüfatçılıq təcrübəsinin tətbiqi.

6.12.2 Əgər fitoterapevtik, homeopatik üsulların tətbiqi lazımi nəticə verməzsə, onda kimyəvi-sintetik allopatik baytarlıq preparatlarının, o cümlədən antibiotiklərin tətbiqinə icazə verilir.

6.12.3 Nohurların, avadanlıqların və inventarın təmizlənməsi, dezinfeksiyası Sanitar Epidemioloji orqanlar tərəfindən icazə verilmiş vasitələrlə keçirilməlidir.

7 Emal, qablaşdırma, saxlanılma və daşınma

Ekoloji təmiz məhsulun gigiyenasının normalara uyğunluğuna bütün emal prosesi boyunca nəzarət olunmalıdır. Buna emal olunan inqrediyentlərin xassələrinə uyğun istehsal üsullarının ehtiyatlı emal üsulları ilə uyğunlaşdırılması, təmizlənmənin (rafinasiyanın) məhdudlaşdırılması, emal üçün əlavələr və köməkçi maddələrin məhdud istifadəsilə nail olunur.

***Qeyd:** Məsləhət Şurası (EC) 28 iyun 2007-ci il tarixli 834/2007 nömrəli "Ekoloji təmiz məhsulların ekoloji istehsalı və markalanması haqqında" Bölmə 2 məqalə 5

Zərərvericilərlə mübarizədə, qida məhsullarının konservləşdirilməsində, patogen orqanizmlərin məhvi və sanitariya məqsədilə ekoloji məhsul istehsalında ionlaşdırılmış şüalanmadan istifadə olunmamalıdır.

8 Bitki ziyanvericilərinə qarşı mübarizə

8.1 Zıyanvericilərə qarşı mübarizədə üstünlükləri nəzərə alınmaqla aşağıdakı üsullar tətbiq olunur:

a) ziyanvericilərə qarşı mübarizədə profilaktik tədbirlər qışladığı yerlərin məhv edilməsi və onların təsərrüfata daxil olma yollarının qarşısının alınması əsaslı olmalıdır;

b) profilaktik tədbirlər gözlənilən nəticəni vermədikdə birinci növbədə aqrotexniki, fiziki-mexaniki, bioloji, biotexniki və karantin mübarizə üsullarının tətbiqi;

c) ziyanvericilərə qarşı mübarizədə aqrotexniki, fiziki-mexaniki, bioloji, biotexniki və karantin mübarizə üsulları istənilən nəticəni vermədikdə, müvəkkil edilmiş səlahiyyətli orqan Əlavə 2-də bənd 8-də göstərilən maddələrdən istifadə etməyə icazə verə bilər, o şərtlə ki, emal, saxlanılma, daşınma zamanı onların ekoloji təmiz məhsulla əlaqəsi olmasın. Düzgün istehsalat təcrübəsi ziyanvericilərin məhvini nəzərdə tutur. Məhsul saxlanılma yerlərində və ya daşınma konteynerlərində zərərvericilərə qarşı fiziki səddlər və ya səs, ultrasəs, işıq, ultra-bənövşəyi şüalanma, tələlər (feromon tələlər və ya statik aldadıcı-tələlər), temperaturu tənzimləmə, ətraf mühitin tərkibini tənzimləmə (dəm qazı, oksigen, azot) və diatomit tərkibli torpaqdan istifadə kimi üsullar tətbiq olunur.

8.2 Bu prinsiplərə uyğun hazırlanan arıçılıq məhsulları üçün yığım dövründən sonra onların emalında Əlavə 2-də bənd 8-də göstərilməyən maddələrin istifadəsinə yol verilmir, əks təqdirdə bu məhsullar ekoloji təmiz məhsul sayılmayacaq.

9 Emal və istehsal

9.1 Emal üsulları mexaniki, fiziki və bioloji (fermentasiya və tüstüləmə) olmalı və Əlavə 2-nin 4-cü bəndində göstərilən maddələr və emal əlavələri normada olmalıdır.

10 Qablaşdırma

10.1 Qablaşdırma materialları əsasən bioparçalanan və ya təkrar istifadə olunan və ya oluna bilən materiallardan hazırlanmalıdır.

11 Saxlanma və daşınma

11.1 Məhsulun ekoloji təmizliyini təmin etmək üçün saxlanılma, daşınma, satış prosesləri dövründə aşağıdakı qabaqlayıcı tədbirlər görülməlidir:

a) ekoloji təmiz məhsulun qeyri-ekoloji məhsul ilə qarışmasına yol verməmək;

b) ekoloji təmiz məhsullar ekoloji kənd təsərrüfatında istifadəsinə icazə verilməyən material və maddələrlə təmasda olmamalıdır.

11.2 İstehsalat satış bazasının bir hissəsi sertifikatlaşdırılıbsa, bu prinsiplərə uyğun olmayan məhsullar ayrıca yığılmalı, saxlanılmalıdır. Hər iki məhsul növünün dəqiq eyniləşdirilmə- identifikasiya nişanı olmalıdır.

11.3 Qablaşdırılmamış ekoloji təmiz məhsul üçün saxlanılma anbarları adi məhsul anbarlarından ayrı olmalı və dəqiq markalanmalıdır.

11.4 Ekoloji təmiz məhsulların saxlanılma yerləri və daşınma konteynerləri ekoloji istehsalda icazə verilmiş üsul və materiallardan istifadə etməklə təmizlənməlidir.

11.5 Ekoloji təmiz məhsulların saxlanması nəzərdə tutulmayan anbarlar, daşınma konteynerləri ekoloji məhsullar üçün istifadə olunmamışdan qabaqonların Əlavə 2-də göstərilməyən pestisidlərlə və digər maddələrlə çirklənməsinin qarşısını almaq üçün burada müvafiq qabaqlayıcı tədbirlər görülməlidir.

Əlavə2

1 Ekoloji təmiz məhsulların istehsalında istifadəsinə icazə verilən maddələr

1.1 Ekoloji təmiz istehsal sistemində torpağın gübrələnməsi və ya yaxşılaşdırılması, zərərvericilərlə və xəstəliklərlə mübarizə, heyvanların sağlamlığı, heyvan mənşəli məhsulların keyfiyyətinin yaxşılaşdırılması və ya qida məhsullarının emalı, hazırlanması, konservləşdirməsi, saxlanması üçün istifadə olunan bütün maddələr müvafiq normativ sənədlərə uyğun olmalıdır.

1.2 İlk istehsalda bu maddələrin istifadəsi zəruridirsə, onlar xüsusi ehtiyatla istifadə olunmalıdır, çünki hətta icazə verilmiş maddələr düzgün istifadə edilmədikdə torpağın və ya təsərrüfatın ekosistemi dəyişə bilər.

2 Ekoloji təmiz kənd təsərrüfatında istifadəsinə icazə verilən təbii və qeyri-təbii vasitələr

2.1 İstifadəsinə icazə verilən mineral mənşəli qida maddələri:

2.1.1 Mineral mənşəli yemlər, mikroelementlər, vitaminlər və ya provitaminlər ancaq təbii olduqları halda istifadə edilə bilər. Bu maddələrin olmadığı hallarda və ya müstəsna hallarda onların kimyəvi üsullarla müəyyən edilmiş əvəzicilərinin istifadəsinə icazə verilir.

2.1.2 Ancaq aşağıda göstərilən maddələr bu kateqoriyaya aiddir:

Natrium:

- rafinə edilməmiş dəniz duzu;
- iri daş duzu;

- natrium sulfat ($\text{Na}_2 \text{SO}_4$);
- natrium karbonat ($\text{Na}_2 \text{CO}_3$);
- natrium bikarbonat (NaHCO_3);
- natrium xlorid (Na Cl).

Kalium:

- kalium xlorid (K Cl)

Kalsium:

- lithotamnion və merqqel;
- su heyvanlarının qabığı (həmçinin dəniz molyusklarının sümükləri);
- kalsium karbonat (Ca CO_3);
- kalsium laktat(süd turşusu) ($\text{Ca (C}_3\text{H}_5\text{O}_3)_2 \cdot 5\text{H}_2\text{O}$);
- kalsium qlükonat.

Fosfor:

- flüorsuzlaşdırılmış bi-kalsium fosfat;
- flüorsuzlaşdırılmış mono-kalsium fosfat ($\text{Ca (H}_2\text{PO}_2)_2$);
- mono-natrium fosfat ($\text{Na H}_2\text{PO}_4$);
- kalsium-maqnezium fosfat ($\text{Ca}_3(\text{PO}_4)_2 \cdot \text{Mg}_3(\text{PO}_4)_2$);
- kalsium-natrium fosfat ($\text{Ca}_3 (\text{PO}_4)_2 \text{Na}_3 \text{PO}_4$).

Maqnezium:

- maqnezium oksid (maqnezium anhidridi) (MgO);
- maqnezium sulfat (MgSO_4);
- maqnezium xlorid (MgCl_2);
- maqnezium karbonat (MgCO_3);
- maqnezium fosfat ($\text{Mg}_3(\text{PO}_4)_2$).

Kükürd:

- natrium sulfat (Na_2SO_4)

3 İstifadəsinə icazə verilən heyvan mənşəli yemlər

3.1 Süd və süd məhsulları, balıq, digər dəniz heyvanları və onlardan alınan məhsullar istisna olmaqla, heyvan mənşəli yemlər istifadə edilməməli və yaxud Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyində qeyd olunduğu kimi istifadə olunmalıdır. İstənilən halda məməlilərdən alınma materiallarla (süd və süd məhsulları istisna olmaqla) gövşəyənləri yemləməyə icazə verilmir.

3.2 Sd və süd məhsulları. Ancaq aşağıda qeyd olunan maddələr bu kateqoriyaya aiddir:

- Çiy sd, sd unu, yağsız sd, yağsız sd unu, ayran, ayran unu, pendir suyu, pendir suyunun tozu, az şəkərli pendir suyunun tozu, proteinli pendir suyunun tozu (fiziki üsulla ekstraksiya olunmuş), kazein unu, laktoza tozu, ksmik v qatıq.

3.3 Balıq, digər dəniz heyvanları, onların məhsulları və onlardan alınan məhsullar. Ancaq aşağıda qeyd olunan maddələr bu kateqoriyaya daxildir:

- balıq, balıq yağı v rafinə edilməmiş treska ciyrinin yağı; balıq molyuskları v xrng bənzər canlıların fermentasiyası, istər həllolan formada, istərsə də hllolmayan formada olsun, ancaq gənc heyvanlar üçün tətbiq edilir.

Balıq yemlri.

3.4 Quşuluqda yem kimi istifadə olunan yumurtalar, yumurta məhsulları (eyni mənbədən).

4 Qida əlavələri, heyvanların yemləndirilməsində istifadə olunan bəzi maddələr və yemlmd istifadə olunan yem əlavələri

4.1 Qida lavlri

4.1.1 Mikroelementlər: Ancaq bu kateqoriyadan olan maddələr istifadə edilə bilər:

Dəmir:

1

dəmir (II) karbonat (FeCO_3);
dəmir (II) sulfat monohidrat və ya heptahidrat ($\text{Fe}(\text{HSO}_4)_2$);
dəmir (III) oksidi (Fe_2O_3).

Yod:

2

kalsium, anhidrid;
kalsium yodit, hexahidrat (CaJ_2);
natrium yodit (NaJ).

Kobalt:

3

kobalt (II) sulfat monohidrat və ya heptahidrat (CoSO_4);;

əsası kobalt (II) karbonat, monohidrat(CoHCO_3).

Mis:

4

mis (II) oksid (CuO);

əsası mis (II) karbonat, monohidrat (CuHCO_3);

mis (II) sulfat, pentahidrat (CuSO_4).

Manqan:

5

manqan (II) karbonat (MnCO_3);

manqan oksid (Mn_3O_4);

manqan (II) sulfat, mono- və ya tetrahidrat (MnSO_4 ;

$\text{Mn}(\text{HSO}_4)_2$).

Sink:

6

sink karbonat (ZnCO_3);

sink oksid (ZnO);

sink sulfat mono- və ya heptahidrat (ZnHSO_4).

Molibden:

7

ammonium molibdenat, natrium molibdenat ($(\text{NH}_4)_6\text{Mo}_7\text{O}_{24}$).

Selen:

8

Natrium selenat (Na_2SeO_4);

Natrium selenit (Na_2SO_3).

4.2 Vitaminlər, provitaminlər, oxşar təsirlərə malik, kimyəvi cəhətdən yaxşı müəyyən olunmuş maddələr. Ancaq aşağıda qeyd olunan maddələr bu kateqoriyaya daxildir:

- təbii xammal, yem materialında təbii halda rast gəlinən vitaminlər;
- təkmədəli (donuz, at və. s) heyvanlar üçün təbii vitaminlərə oxşar olan sintetik vitaminlər;

- Avropa İttifaqına üzv dövlətin səlahiyyətli nümayəndəsinin icazəsi ilə gövşəyənlər üçün təbii vitaminlərə müvafiq olan sintetik vitaminlər A, D və E.

4.3 Fermentlər

4.4 Mikroorqanizmlər

4.5 Qoruyucular. Ancaq aşağıdakı maddələr bu kateqoriyaya daxildir:

- E 200 – sorbin turşusu;
- E 236 – qarışqa turşusu;
- E 260 – asetat turşusu;
- E 270 – süd turşusu;
- E 280 – propion turşusu;
- E 330 – limon turşusu.

Süd turşusu, qarışqa turşusu, propion turşusu və limon turşusundan silos hazırlanmasında istifadəyə o zaman icazə verilir ki, adekvat fermentasiyaya havanın daxil olmasına imkan verməsin.

4.6 Birləşdirici materiallar, yapışma əleyhinə vasitələr və koagulyantlar. Ancaq aşağıda qeyd olunan maddələr bu kateqoriyaya daxil edilə bilər:

- E470 təbii mənşəli kalsium stearat;
- E551b kolloid silisium dioksid;
- E551c kieselgur-zoğal tuşusu;
- E558 bentonit;
- E559 kaolinit gili;
- E560 stearit və xloritin təbii qarışığı;
- E 561 vermikulit;
- E562 sepiolit;
- E599 perlit.

4.7 Antioksidant maddələr. Ancaq aşağıda qeyd olunan maddələr bu kateqoriyaya daxil edilə bilər:

- E306 təbii mənşəli tokoferolla zəngin ekstraktlar

4.8 Silos əlavələri. Ancaq aşağıda qeyd olunan maddələr bu kateqoriyaya daxil edilə bilər:

fermentlər, mayalar, bakteriyalar.

5 Heyvanların yemləndirilməsində istifadə olunan bəzi məhsullar

Bu kateqoriyaya pivə mayası daxil edilə bilər.

6 Yem hazırlanmasında istifadə olunan emal əlavələri

6.1 Silos üçün emal köməkçi vasitələri. Ancaq aşağıda qeyd olunan maddələr bu kateqoriyaya daxil edilə bilər:

- dəniz duzu, dənəvər daş duz, ayran, taxıl unu, şəkər, şəkər çuğunduru şrotu və patkalar.

6.2 Heyvandarlıq binalarını və qurğularını (məsələn: avadanlıq, qab və alətlər) təmizləmək və dezinfeksiya etmək üçün icazə verilən məhsullar:

Kalium və natrium sabunu;

Su və buxar;

Əhəng südü;

Əhəng;

Sönməmiş əhəng;

Natrium hipoxlorid (məsələn, maye ağardıcı kimi);

Natrium hidroksid;

Kalium hidroksid;

Hidrogen peroksid;

Bitkilərin təbii efir yağları;

Limon, perasetat, qarışqa, süd, oksalat və asetat turşuları;

Etil spirti;

Nitrat turşusu (süd avadanlıqları);

Fosfor turşusu (süd avadanlıqları);

Formaldehid.

6.3 Yelinin və sağım avadanlıqlarının təmizlənməsi və dezinfeksiyası üçün vasitələr

Natrium karbonat.

7. Torpağın gübrələnməsi və yaxşılaşdırılması üçün istifadə olunan maddələr

Maddələr	Təsvir, tərkibinə qoyulan tələblər və
----------	---------------------------------------

	istifadə şərtləri
1	2
Təsərrüfatyanı peyin	Sertifikatlaşdırma qurumu tərəfindən təsdiq edilməsinə ehtiyac vardır Heyvan peyini və bitki qarışıqlarından (heyvan üçün döşənək) ibarət məhsul Heyvan növlərinin əlamətləri Ekstensiv heyvandarlıq fermalarından gətirilir
Maye halda olan heyvan ekskrementi (maye peyin, sidik və s.)	Sertifikatlaşdırma qurumu tərəfindən təsdiq edilməsinə ehtiyac vardır Nəzarət olunan fermentasiyadan və yaxud müvafiq durulaşdırmadan sonra Heyvan növlərinin əlamətləri. Sənaye əsaslı təsərrüfat mənbələri qadağan edilir
Kompostlaşdırılmış heyvan ekskrementləri, həmçinin quş zılı və kompostlaşdırılmış təsərrüfatyanı peyin	Sertifikatlaşdırma qurumu tərəfindən təsdiq edilməsinə ehtiyac vardır Sənaye əsaslı istehsalı olan təsərrüfat mənbələri qadağan edilir
Qurudulmuş təsərrüfatyanı gübrə və dehidratlaşdırılmış quş peyini	Sertifikatlaşdırma qurumu tərəfindən təsdiq edilməsinə ehtiyac vardır Heyvan növlərinin əlamətləri Ekstensiv heyvandarlıq fermalarından gətirilir
Guano	Sertifikatlaşdırma qurumu tərəfindən təsdiq edilməsinə ehtiyac vardır
Göbələk təsərrüfatı tullantılarından və vermikulit substratı qalıqlarından hazırlanan kompost	Sertifikatlaşdırma qurumu tərəfindən təsdiq edilməsinə ehtiyac vardır Substratın ilkin tərkibi bu siyahıda olan məhsullarla məhdudlaşdırılmalıdır
Qurdların (soxulcan kompostları) və həşəratların ekskrementləri	Sertifikatlaşdırma qurumu tərəfindən təsdiq edilməsinə ehtiyac vardır Substratın ilkin tərkibi bu siyahıda olan məhsullarla məhdudlaşdırılmalıdır
Torf	Bağçılıqda məhdud şəkildə istifadə (gülçülük, meşəçilik, tinglik)

Gil (məsələn, perlit, vermikulit vəs.)	Sertifikatlaşdırma qurumu tərəfindən təsdiq edilməsinə ehtiyac vardır. Ancaq tərəvəz və heyvan mənşəli tullantılar, sortlara ayrılmış məişət tullantılarından alınan
Kompostlaşdırılmış və yaxud çürüdülmüş məişət tullantıları	Kompostlaşdırılmış və bioqaz istehsalı üçün anaerob şəkildə fermentləşdirilmiş məhsullar Ancaq qapalı və nəzarət edilən toplama sistemində qəbul edilən konsentrasiya quru maddə hesabı ilə mg/kq ilə: kadmium 0.7; mis 70; nikel 25; qurğuşun 45; sink 200; civə 0.4; xrom (cəmi) 70; xrom (VI) 0 (³)
Tərəvəz tullantılarının kompostlaşdırılmış və ya fermentləşdirilmiş qarışığı	Sertifikatlaşdırma qurumu tərəfindən təsdiq edilməsinə ehtiyac vardır Tərəvəz kütləsi qarışıqlarından əldə edilən məhsul, hansı ki, kompostlaşdırılmış və bioqaz istehsalı üçün anaerob şəkildə fermentləşdirilməyə məruz qalmışdır
Aşağıda qeyd olunan heyvan mənşəli məhsulları:	Sertifikatlaşdırma qurumu tərəfindən təsdiq edilməsinə ehtiyac vardır Quru maddə hesabı ilə xromun maksimum konsentrasiyası mg/kq (VI): 0 (³)
- qan unu;	
- dırnaq unu;	
- buynuz unu;	
- sümük unu yaxud	
-jelatinsizləşdirilmiş sümük unu;	
- balıq unu;	
- ət unu;	
- dəri və tük unu;	
- yun;	
- xəz;	
- tük;	
-süd məhsulları	
Gübrələmə üçün bitki mənşəli məhsullar və onların əlavə	Sertifikatlaşdırma qurumu tərəfindən təsdiq edilməsinə ehtiyac vardır

məhsulları (məsələn, yağlı toxumlardan alınan yemlər, kakao ovuntuları, səməni küləşi və s.)	
Dəniz yosunları və onlardan alınan məhsullar	Sertifikatlaşdırma qurumu tərəfindən təsdiq edilməsinə ehtiyac vardır Aşağıdakı üsullarla birbaşa əldə edilən: a) qurudulma, dondurulma və üyütmə kimi fiziki proseslər; b) su və ya sulu turşular və yaxud qələvi məhlullar; c) fermentasiya.
Taxta kəpəyi və ağac tullantıları	Sertifikatlaşdırma qurumu tərəfindən təsdiq edilməsinə ehtiyac vardır Ağaclar kəsildikdən sonra kimyəvi üsulla işlənilmir
Kompostlaşdırılmış qabıq	Sertifikatlaşdırma qurumu tərəfindən təsdiq edilməsinə ehtiyac vardır Ağaclar kəsildikdən sonra kimyəvi üsulla işlənilmir
Ağac külü	Sertifikatlaşdırma qurumu tərəfindən təsdiq edilməsinə ehtiyac vardır. Kəsildikdən sonra kimyəvi üsulla işlənməyən ağaclardan.
Yumşaq fosforit	Sertifikatlaşdırma qurumu tərəfindən təsdiq edilməsinə ehtiyac vardır Kadmium 90 mq/kq P205 limiti keçməməlidir.
Tomas şlak	Sertifikatlaşdırma qurumu tərəfindən təsdiq edilməsinə ehtiyac vardır
Xam kalium duzları (məsələn, kainite, silvinit və s.)	Sertifikatlaşdırma qurumu tərəfindən təsdiq edilməsinə ehtiyac vardır
Kalium sulfat, tərkibində maqnezium duzları da ola bilər	Sertifikatlaşdırma qurumu tərəfindən təsdiq edilməsinə ehtiyac vardır Məhsul fiziki ekstraksiya prosesləri nəticəsində xam kalium duzundan əldə edilir və tərkibində ola bilər ki, maqnezium duzları da olsun
Təbii mənşəli kalsium	

karbonat (məsələn, təbaşir, əhəng gili, breton ameliorantı, merqel, torpaq əhəngi, fosfat tabaşiri)	
Təbii mənşəli maqnezium və kalsium karbonat (məsələn, maqnezium təbaşiri, torpaq maqnezium əhəngdaşı və s.)	Sertifikatlaşdırma qurumu tərəfindən təsdiq edilməsinə ehtiyac vardır Ancaq təbii mənbələrdən
Kalsium xlorid məhlulu	Sertifikatlaşdırma qurumu tərəfindən təsdiq edilməsinə ehtiyac vardır Alma ağaclarında yarpaq çiləmələri, kalsium çatışmazlığını aşkar etdikdən sonra
Maqnezium sulfat (Epsom duzu, məsələn, kizerit $MgSO_4 \cdot H_2O$)	
Gips (kalsium sulfat)	Ancaq təbii mənşəli
Distillə qazanının dibində qalan tullantılar	Ammonium distillyatorunun qalıqları istisna olunur
Natrium xlorid	Sertifikatlaşdırma qurumu tərəfindən təsdiq edilməsinə ehtiyac vardır Ancaq yataq halında tapılan duz
Alüminium kalsium fosfat	Sertifikatlaşdırma qurumu tərəfindən təsdiq edilməsinə ehtiyac vardır. 90 mq/kq P205 limitini keçməməlidir. Qələvi torpaqlarda məhdud miqdarda istifadə olunur ($pH > 7.5$)
Mikroelementlər (məsələn, bor mis, dəmir, manqan, molibden, sink)	Sertifikatlaşdırma qurumu tərəfindən təsdiq edilməsinə ehtiyac vardır
Elementar kükürd	Sertifikatlaşdırma qurumu tərəfindən təsdiq edilməsinə ehtiyac vardır
Gil (məsələn, perlit, vermikulit)	
Şəkər istehsalından gələn sənaye əhəngi (məsələn,	Sertifikatlaşdırma qurumu tərəfindən təsdiq edilməsinə ehtiyac vardır

vanesse)	
Vakuumla duz istehsalından əldə edilən sənaye əhəngi	Dağlarda rast gəlinən duzlu məhlullardan alınan, vakuumla duz istehsalından alınma məhsullar

8 Bitki zərərvericiləri və xəstəliklərinə qarşı istifadə olunan maddələr

8.1 Bitki mühafizəsi üçün istifadə olunan maddələr

Aşağıdakı aktiv maddələri özündə cəmləşdirən və ya onlardan ibarət olan bütün məhsullar üçün qəbul edilən ümumi şərtlər:

- ancaq ölkə daxilində tətbiq edilən bitki mühafizə məhsulları qanunvericiliyə müvafiq olaraq tətbiq edilə bilər.

Maddə	Təsvir, tərkibinə qoyulan tələblər, istifadə şərtləri
1	2
I. Bitki və heyvan mənşəli maddələr	
Chrysanthemum cinerariaefolium-dan alınan Pyretrin ekstraktı	İnsektisid Sertifikatlaşdırma qurumu tərəfindən təsdiq edilməsinə ehtiyac vardır
Rotenon, Derris elliptica, Derris spp. və Lonchocarpus ssp. və Thephrosia spp.-dən alınmış ekstrakt (C23H22O6)	İnsektisid Sertifikatlaşdırma qurumu tərəfindən təsdiq edilməsinə ehtiyac vardır
Kvassiya preparatı, Quassia amaradan alınmış ekstrakt	İnsektisid, repellent
Azadiraxtin, Azadirachta indica (Neem ağacı)-dan alınmış ekstrakt	İnsektisid Sertifikatlaşdırma qurumu tərəfindən təsdiq edilməsinə ehtiyac vardır

Arı mumu, propolis	Budamada istifadə edilir Sertifikatlaşdırma qurumu tərəfindən təsdiq edilməsinə ehtiyac vardır
Bitki yağları (məsələn, nanə yağı, şam ağacından alınan efir yağları, zirə yağı)	İnsektisid, akarisid, fungusid və cücərməni ləngidən ingibitor
Jelatin	İnsektisid
Lesitin	Fungusid

Hidrolizə edilmiş proteinlər (məsələn, kazein)	Attraktant Sertifikatlaşdırma qurumu tərəfindən təsdiq edilməsinə ehtiyac vardır
Nicotiana tabacumdan alınmış ekstrakt (sulu məhlul)	Sertifikatlaşdırma qurumu tərəfindən təsdiq edilməsinə ehtiyac vardır Ancaq 2002-ci il martın 31-dən sonrakı müddətdə İnsektisid Subtropik meyvə ağaclarında ancaq mənənlərə qarşı (məsələn, portağalda, limonda) və tropik bitkilərdə; yalnız vegetasiya dövrünün əvvəllərində istifadə etməli
II. Zərərvericilərə qarşı bioloji mübarizədə istifadə olunan mikroorqanizmlər	
Mikroorqanizmlər (bakteriya, virus və göbələklər) məsələn, Bacillus thuringensis, Granulosis virus, və s.	Ancaq genetik dəyişdirilməmiş məhsullar
III. Ekoloji təsərrüfatçılıqda ənənəvi olaraq istifadə olunan maddələr	
Mis hidroksid şəklində olan mis, mis xloroksidi, (3-cü dərəcədən), mis sulfat, mis oksid (bordo mayesi)	Fungisid Sertifikatlaşdırma qurumu tərəfindən təsdiq edilməsinə ehtiyac vardır. Bitki mühafizə vasitələri üzrə qanunvericilikdə əgər ümumi qaydalar və yaxud spesifik şərtlər şəklində varsa, daha məhdud miqdarda, yəni 2006-cı il yanvarın 1-dən hər hektara bir ildə 6 kq-a qədər mis istifadə edilməsinə icazə verilir. Çoxillik bitkilər üçün əvvəlki paraqraftan fərqli olaraq maksimum səviyyə aşağıdakı qədər olmalıdır: - 2007-ci il yanvarın 1-dən hər hektar üçün bir ildə istifadə oluna biləcək maksimum miqdar əvvəlki 4 il müddətində istifadə edilmiş miqdarın qalıqları da nəzərə alınmaqla hesablanmalıdır, müvafiq olaraq 36, 34,

	32 və 30 kq mis 2007, 2008, 2009, 2010-cu və ondan sonrakı illər üçün
Kükürd	Fungisid, akarisid, repellent
Etilen	Kivinin və şər q xirniyinin yetişdirilməsi üçün Sertifikatlaşdırma qurumu tərəfindən təsdiq edilməsinə ehtiyac vardır
Yağ turşulu kalium duzu (yaşıl sabun)	İnsektisid
Kalium zəyi (Kainit)	Bananın yetişməsinin qarşısını almaq
Kükürlü əhəng (kalsium polisulfid)	Fungisid, insektisid, akarisid Sertifikatlaşdırma qurumu tərəfindən təsdiq edilməsinə ehtiyac vardır
Parafin yağı	İnsektisid, akarisid Ancaq meyvə ağaclarında, üzüm, zeytun ağaclarında və tropik bitkilərdə Sertifikatlaşdırma qurumu tərəfindən təsdiq edilməsinə ehtiyac vardır
Mineral yağlar	Sertifikatlaşdırma qurumu tərəfindən təsdiq edilməsinə ehtiyac vardır İnsektisid, akarisid Ancaq meyvə ağaclarında, üzüm, zeytun ağaclarında və tropik bitkilərdə
Dəmir (III) ortofosfat	Mollyuskisid Becərilən bitkilərin cərgə aralarına, səthə çilənir
Kalium permanqanat	Fungisid, bakterisid Ancaq meyvə ağaclarında, zeytun ağaclarında və üzümlüklərdə
Kvars qumu	Repellent
IV. Aldadıcı tələlərdə və yaxud qurğularda istifadə olunan maddələr	
<p>Ümumi şərtlər:</p> <ul style="list-style-type: none"> - tələlər və ya qurğular maddələrin ətraf mühitə yayılmasına və becərilən bitkilərlə təmasına yol verməməlidir; - istifadədən sonra tələlər toplanmalı və təhlükəsiz yerlərdə saxlanılmalıdır 	

Feromonlar	Attraktant; seksual davranış pozanlar Ancaq tölələrdə və qurğularda
Diamonium fosfat	Attraktant Ancaq tölələrdə
Piretroidlər (ancaq deltametrin və ya lambdasixalotrin)	Sertifikatlaşdırma qurumu tərəfindən təsdiqedilməsinə ehtiyac vardır İnsektisid Xüsusi attraktantlarla ancaq tölələrdə Ancaq <i>Batrocera oleae</i> və <i>Ceratitis capitata</i> wiedzleyhinə
V. Digər maddələr	
Kalsium hidroksid	Fungisid Ancaq meyvə ağaclarında <i>Nectria galligena</i> ya nəzarət etmək üçün

9 Qeyri-kənd təsərrüfatı mənşəli inqrediyentlər

9.1 Qida əlavələri, inert maddələr daxil olmaqla

INS	Adı	Xüsusi şərtlər
Bitki və heyvandarlıq məhsulları üçün		
E170	Kalsium karbonat	Rəngləmək üçün istisna olmaqla bütün icazə verilən formaları
E220	Kükürd dioksid	Şərab məhsulları
E270	Süd turşusu	Kolbasa qabığı
E290	Karbon dioksid	
E296	Alma turşusu	
E300	Askorbin turşusu	
E306	Tokoferol, qarışıq təbii konsentratlar	Kərə və bitki yağlarında anti oksidant
E322	Lesitin	Ağardıcı və üzvi həlledicilərdən istifadə olunmadan əldə edilən süd məhsulları, süd tərkibli uşaq yeməkləri, yağ məhsulları, mayonez
E330	Limon turşusu	Meyvə və tərəvəz məhsulları
E333	Kalsium sitrat	
E334	Tartarat turşusu (L (+)-)	
E335	Natrium tartarat	Tortlar, qənnadı məhsulları
E336	Kalium tartarat	Yarmadan səhər yeməkləri, qənnadı

		məhsullar
E341(i)	Mono kalsium fosfat	Ancaq özü məsamələnən unlar üçün köpürtmə vasitələri
E400	Alqin turşusu	
E401	Natrium alqinat	
E402	Kalium alqinat	
E406	Aqar	
E407	Karaqən (Chondrus crispus)	Süd məhsulları
E410	Karob kitresi	Süd məhsulları, ət məhsulları
E412	Quar kitresi	Süd məhsulları, konservləşdirilmiş ət, yumurta məhsulları
E413	Traqakant kitresi	
E414	Ərəb kitresi (qum arabika)	Süd, yağ və qənnadı məhsulları
E415	Ksantamonas bakteriyalarının kitresi	Yağ məhsulları, meyvə və tərəvəzlər, tortlar və biskvitlər, salatlar
E416	Karaqa kitresi	
E422	Qliserol	Bitki ekstraktları
E440 (i)	Pektinlər (dəyişilməmiş)	Qənnadı məmulatları. Süd məhsulları
E500	Natrium karbonat	
E501	Kalium karbonat	Yarmadan hazırlanan səhər yeməkləri, tortlar və biskvitlər, qənnadı məmulatları
E503	Ammonium karbonat	
E504	Maqnezium karbonat	
E516	Kalsium sulfat	İnert maddə Tortlar və biskvitlər, soya məhsulları, çörəkbişirmə mayası
E524	Natrium hidroksid	Kaustik məhlulla (Laugengebäck) səthinişlənməsi Taxıl məhsulları
E551	Silisium dioksid	Otlar və ədviyyatlar üçün yapışma əleyhinə vasitələr
E938	Arqon	
E941	Azot	

9.2 Aromatizatorlar

Kodeks Alimentariusun təbii Aromatizatorlar üçün ümumi tələblərində (CAC/GL 29-1987) qeyd edildiyi kimi, təbii aromatik maddələr və yaxud təbii aromatik preparatlar kimi etiketlenmiş məhsullar və maddələr.

9.3 Su və duz

9.3.1 İçməli su.

9.3.2 Duzlar (natrium xlorid və ya kalium xlorid əsas komponentlər kimi əsasən qida emalı sahəsində istifadə edilir).

9.4 Mikroorqanizmlər və fermentlərdən hazırlanan preparatlar. Qida emalında hər hansı bir mikroorqanizmlər və fermentlərdən alınan preparatlar (genetik dəyişdirilmiş mikroorqanizmlər, yaxud fermentlər istisna olmaqla) normal şəkildə istifadə olunur.

9.5 Minerallar (mikroelementlər daxil olmaqla), vitaminlər, əvəzolunmaz yağ və amin turşuları və digər azot birləşmələri.

Ancaq indiyə qədər qida məhsullarında qanuni şəkildə istifadə edilən və qəbul edilmiş maddələr.

10 Kənd təsərrüfatı mənşəli məhsulların hazırlanmasında istifadə olunan emal köməkçi vasitələri

Maddə	Xüsusi şərtlər
Bitki və heyvan məhsulları üçün	

Su	
Kalsium xlorid	Koaqulyasiya faktoru Qatılaşdırma, pendir hazırlanmasında koaqulyasiya vasitəsi kimi
Kalsium karbonat	
Kalsium hidroksid	
Kalsium sulfat	Koaqulyasiya faktoru
Maqnezium xlorid (yaxud niqari)	Koaqulyasiya faktoru
Kalium karbonat	Üzüm kışmışının qurudulması
Limon turşusu	Yağ istehsalı və nişastanın hidrolizi pH tənzimləyici
Sulfat turşusu	Şəkər istehsalında ekstraksiya suyunun pH nizamlayıcısı
Karbon dioksid	
Azot	
Etanol	Həllədiçi
Aşılmalı turşu	Filtrasiya vasitəsi
Yumurta ağı albumini	
Kazein	
Jelatin	
Jelatin (balığın hava qovuqcuğundan hazırlanmış)	
Tərəvəz yağları	Yağlandırma, ayrılma üçün və yaxud köpük əleyhinə vasitə
Silisiy dioksid geli, yaxud kolloid məhlulu	
Aktivləşdirilmiş karbon	
Talk	
Bentonit	
Kaolin	
Qumlu torpaq	
Perlit	
Fındıq qabığı	
Düyü unu	
Arı mumu	Ayırıcı vasitə

Karnauba mumu	Ayırıcı vasitə
Sulfat turşusu	Şəkər istehsalında ekstraksiya suyunun pH tənzimləyicisi
Natrium hidroksid	Şəkər istehsalında pH tənzimləyicisi raps (Brassica spp) toxumlarından yağ istehsalı
Natrium karbonat	Şəkər istehsalı

11 Ekoloji yolla istehsal olunmayan kənd təsərrüfatı mənşəli, istifadəsinə icazə verilən inqrediyentlər

Adı	Botaniki adı
1	2
Emal edilməmiş tərəvəz məhsulları	
Yeyilən meyvələr, qərzəkli meyvələr və toxumlar:	
Palıd qozası	Quercus ssp.
Kola ağacının qozası	Cola acuminata
Motmotu (qarağat fəsiləsindən) meyvəsi	Ribes uva-crispa
Həvəşçiçək (passiflora) meyvəsi	Passiflora edulis
Moruq (qurudulmuş)	Rubus ideas
Qırmızı qarağat (qurudulmuş)	Ribes rubum
Yeyilən ədviyyatlar və otlar:	
İstiot (Peru mənşəli)	Schinus molle L.
Qıtıqotu toxumları	Aromacia rusticana
Dərman alpiniyası (ətirli kökləri)	Alpina officinarum
Günəbaxan çiçəkləri	Carthamus tinctorius
Kulinariyada yarpaqları istifadə edilən ot	Nasturcium officinale
Digər:	
Qeyri-ekoloji qida məhsullarının hazırlanmasında icazə verilən yosunlar, dəniz yosunları da daxil olmaqla	
1	2
İcazə verilən proseslərlə emal edilmiş tərəvəz məhsulları:	
Saflaşdırılmış, yaxud saflaşdırılmamış heyvan və bitki yağları, amma kimyəvi cəhətdən dəyişilməmiş, bu və ya digər bitkilərdən alınmış:	

Kakao	Theobroma cacao
Kokos palmasının qozası	Cocos nucifera
Zeytun	Olea eoropea
Günəbaxan	Helianthus annuus
Palma	Elaeis guineesis
Raps	Brassica napus, rapa
Boyaq safloru	Carthamus tinctorius
Küncüt	Sesamum indicum
Soya	Glycine max
Aşağıdakı şəkərlər, nişasta, taxıl və lifli bitkilərdən alınan digər məhsullar:	
Fruktoza	
Düyü küləşindən hazırlanmış kağız	
Preslənmiş çörək kağızı	
Kimyəvi dəyişilməmiş düyü və mum, qarğıdalıdan alınmış nişasta	
Digər:	
Noxud proteini	Pisum spp.
Şəkər qamışının şirəsindən alınmış spirt	
Bu standartda göstərilən meyvə aromatizatorlarından hazırlanmış brendi (spirtli içki)	
Heyvan mənşəli məhsullar:	
Qeyri-ekoloji qida məhsullarının hazırlanmasında icazə verilən su heyvanları, süni şəraitdə yetişdirilməyən	
Pendir suyu (herasuola)	

12 Ekoloji təmiz məhsul istehsalında tətbiq olunan bioloji mühafizə vasitələri

12.1 Akaroentomofaqlar

Trioxqramma

Enkarziya

Afidius

Qallitsa afidimiza

Noeseyulyus

Fitoseyulus

12.2 Mikrobioloji preparatlar

Nematofagin

Trixodermin

Vertisillin

Boverin

Aktofit

Pentafaq – J

Planriz

Qaupsin

Bitoksibatsillin

Lepidotsid

Bakteriodentsid

Əlavə3

1 Müxtəlif heyvan növlərinin yerləşdirilməsi üçün daxili və xarici minimum səth ərazisi

Qaramal, qoyun və donuzlar	Daxili ərazi(sırf heyvanlara aid olan sahə)	Xarici ərazi (gəzinti ərazisi, ölüş istisna olunmaqla)
-----------------------------------	--	---

	minimum diri çəkisi	m ² /baş	m ² /baş
Damazlıq və kökəltmə üçün qaramal və atlar	100 kq	1.5	1.1
	200 kq	2.5	1.9
	350 kq	4.0	3.0
	350 kq-dan yuxarı	5.0(hər 100 kq-a minimum 1 m ²)	3.7(hər 100 kq-a minimum 0,75 m ²)
Südlük inəklər		6	4.5
Damazlıq buğalar		10	30
Qoyun və keçilər		1.5 qoyun/keçi 0.35 quzu /çəpiş	2.5 qoyun/keçi 2.5 ilə 0.5 quzu/çəpiş
40 günlük çoşqaları olan donuzlar		7.5	2.5
Ətlik donuzlar	50 kq yuxarı	0.8	0.6
	85 kq yuxarı	1.1	0.8
	110 kq-dan yuxarı	1.3	1
Çoşqalar	40 gündən artıq və 30 kq-a qədər	0.6	0.4
Damazlıq donuzlar		2.5 dişi	1.9
		6.0 erkək	8.0

2 Müxtəlif növ quşları yerləşdirmək üçün daxili və xarici minimum səth ərazisi

Ev quşları	Daxili ərazi (heyvanlar üçün ayrılan ərazi)			Xarici ərazi (bir baş üçünm ² ərazi)
	heyvanların sayı (m ²)	hər birheyvan üçünolan tara(sm)	yuva	

Yumurtlayan toyuqlar	6	18	Hər hinə 8 yumurtlayan toyuq və ya əgər hin ümumdirsə, hər quşa 120 sm ²	4 bir şərtlə ki, 170 kq N/ha/il normasını keçməməlidir
Ətlik toyuqlar (stasionar hinlərdə)	Hər m ² -ə ümumi diri çəkisi maksimum 21 kq olan 10 quş	20 (ancaq Qvineya quşları üçün)		4 Broylər və Qvineya ev quşları Üçün 4.5 ördək, 10 hinduşka, 15 qaz. Bütün növlər üçün yuxarıda qeyd olunan limit 170 kq N/ha/il keçməməlidir
Ətlik quşlar (mobil hinlərdə)	Mobil hinlərdə 16 quş (ancaq bir şərtlə ki, mobil hinlərin ərazisi 150 m ² keçməsin və gecələr açıq saxlansın və hər m ² -ə maksimum 30 kq diri çəki düşsün)			2.5 - limiti 170 kq N/ha/il ötməməlidir

Əlavə 4

1 Müşahidəyə (inspeksiya-nəzarət) aid minimum tələblər və müşahidə və ya sertifikatlaşdırma sistemləri çərçivəsində qabaqlayıcı tədbirlər.

1.1 Müşahidə (inspeksiya-nəzarət) tədbirləri, bu Rəhbəredici tələblərin 14-cü bəndinə uyğun olaraq markalanmış məhsulların beynəlxalq səviyyədə razılaşdırılmış istehsal təcrübəsinə müvafiq olduğunu təsdiq etmək üçün bütün istehsal prosesi ərzində vacibdir. Rəsmi tanınmış müşahidə və ya müvəkkil edilmiş sertifikatlaşdırma orqanı və

ya səlahiyyətli səriştəli orqan bu standartda şərh olunan prinsiplərə uyğun işə yanaşma tərzini və prosedurları müəyyən etməlidir.

1.2 Müşahidə (inspeksiya-nəzarət) orqanlarının bütün yazılı, sənədləşdirilmiş materiallarla tanışlıq ixtiyarı və nəzarət olunan təşkilatlara sərbəst buraxılışı təmin olunmalıdır. İnspeksiya olunan operatorlar – sahibkarlar səriştəli və ya səlahiyyətli orqana sərbəst yanaşmanı –müraciət etməni təmin etməli və audit məqsədilə bütün tələb olunan informasiyanı üçüncü tərəfə təqdim etməlidirlər.

2 İstehsal obyektləri.

2.1 Bu,Rəhbəredici tələblərə uyğun obyektin torpaq sahələri, su hövzələri, istehsalat zonaları, kənd təsərrüfatı binaları, bitkiçilik, heyvandarlıq və balıqçılıq üçün anbarlar, ekoloji prinsiplərə uyğun istehsal ilə məşğul olmayan bütün digər istehsalat obyektlərindən dəqiq ayrılmalıdır. İstehsalı yalnız öz təsərrüfatının məhsullarının emalı və qablaşdırılmasını nəzərdə tutan emal, hazırlıq və ya qablaşdırma sexləri istehsal obyektinə daxil ola bilər.

2.2 Müşahidə (inspeksiya-nəzarət) ilk dəfə aparıldıqda operator – sahibkar rəsmi tanınmış müşahidə orqanı və ya sertifikatlaşdırma orqanı ilə birgə aşağıda qeyd olunanları əhatə edən sənədi hazırlamalı və imzaları ilə təsdiqləməlidir:

a) istehsal obyektinin torpaq,otlaq sahələri, su hövzələri, istehsalat binaları və anbarlarının, hazırlıq-emal və ya qablaşdırma aparılan binalar daxil olmaqla, tam təsviri;

b) yabarı bitkilərin təbii şəraitdə yığılı hallarında 1-ci Əlavənin 1.9-cu bəndinin müddəalarına riayət edilmənin sübutu tələb olunduqda üçüncü tərəfin zəmanəti;

c) istehsal obyektinin Rəhbəredici tələblərin prinsiplərinə uyğun gəlməsi üçün burada görülməli, bütün praktiki tədbirlər;

ç) bu Rəhbəredici tələblərin 9-cu bəndinə uyğun becərilməyən məhsulların əkin sahələrindən və ya yığım yerlərindən son yığım tarixi;

d) operator-sahibkarın bütün fəaliyyətini bu standartın 9-cu və 14-cü bəndlərinə uyğun olaraq aparmaq öhdəliyi və pozuntulara yol verdikdə 15-ci bənddə göstərilən tədbirlərin tətbiqinə razılığı.

2.3 Hər il operator-sahibkar müşahidə və ya sertifikatlaşdırma orqanı tərəfindən müəyyən olunmuş tarixə qədər kənd təsərrüfatı bitkiləri, heyvandarlıq, arıçılıq və balıqçılıq məhsulları istehsalı üzrə ayrıca tutulmuş planları müşahidə və ya sertifikatlaşdırma orqanına bildirir.

2.4 Operator-sahibkar tərəfindən müşahidə və ya sertifikatlaşdırma orqanına bütün istifadə olunmuş xammal, materialların mənşəyi, xassələri, miqdarı və istifadə növünün

izlənməsinə imkan yaratmaq üçün sənədləşdirilmiş qeydiyyat aparılmalıdır. Bütün satılan kənd təsərrüfatı, o cümlədən nohur balıqçılığı məhsullarının xarakteristikası, miqdarı və alıcılar haqda yazılı və ya sənədləşdirilmiş qeydiyyat, birbaşa sonuncu istehlakçıya satılan məhsulun miqdarı haqqında isə gündəlik qeydiyyat aparılmalıdır. Kənd təsərrüfatı, o cümlədən nohur balıqçılığı məhsulunun emalı birbaşa olaraq istehsal obyektində aparıldıqda qeydiyyata bu əlavənin 3.3-cü bəndinin tələblərinə uyğun məlumat əks olunmalıdır.

2.5 Heyvanlar fərdi qaydada xırda məməlilər və quşlar, balıqlar və arılar müvafiq olaraq sürülər, dəstələr və ailələr üzrə hesaba alınmalıdır. Heyvanların, balıqların və arı ailələrinin ekoloji təsərrüfat sistemində bütün müddət ərzində izlənməsini təmin etmək və audit keçirmək məqsədi ilə yazılı və ya sənədləşdirilmiş qeydiyyat aparılmalı və saxlanılmalıdır. Operator-sahibkar aşağıda göstərilən qaydada və vaxtli -vaxtında qeydiyyat aparmalıdır:

- a) mal-qaranın və digər ev heyvanlarının, quşların, arıların, balıqların artırılması və/və ya mənşəyi haqda;
- b) bütün alınanlar haqda;
- c) xəstəliyin, zədələnmənin qarşısını almaq və reproduksiya problemlərinin həll olunması məqsədilə sanitar epidemioloji plan;
- ç) karantin dövrləri və müalicə olunmuş ev heyvanları, quşlar, balıqlar, arı ailələri haqqında informasiya daxil olmaqla, bütün müalicələr və dərmanlar haqda;
- d) yemlər və yemlərin mənbələri haqda;
- e) daşınma, kəsim və/və ya satış haqda;
- ə) mal-qaranın təsərrüfat daxilində hərəkəti, arı pətəklərinin xəritədə qeyd olunmuş yem ərazisində yerdəyişməsi haqda;
- f) arıçılıq məhsullarının yığılması, emalı və saxlanması haqda.

2.6 İstehsal obyektində, Əlavə 2 bənd 7, 8-də qeyd olunan istifadəsinə icazə verilənlərdən başqa digər maddələrin saxlanması qadağandır.

2.7 Müşahidə orqanı istehsal obyektində ildə bir dəfədən az olmayaraq tam fiziki inspeksiya aparmalıdır. Bu standartda göstərilməyən maddələrin istifadəsinə şübhə yaranan hallarda nümunələrin götürülməsi və analiz vasitəsi ilə müəyyən edilməsi aparılır. Müşahidə- inspeksiya üzrə hesabat hər yoxlamadan sonra hazırlanır. Əlavə, gözlənilməz və ya operatora elan edilməmiş yoxlamalar tələb olunarsa, əsassız aparıla bilər.

2.8 İnspeksiya-nəzarət aparılması üçün operator müşahidə orqanına torpaq sahələrinə, su hövzələrinə, anbarlara və istehsalat binalarına sərbəst buraxılış, həmçinin hesabat və digər təsdiqedicilərə sənədlərə baxmaq üçün şərait yaratmalıdır.

2.9 Bu standartın 1-ci bölməsində göstərilən və istehlakçı üçün qablaşdırılmamış məhsullar elə daşınmalıdır ki, bu prinsiplərə uyğun olmayan maddələr və məhsullarla çirklənmənin və ya əvəz edilmənin qarşısı alınsın və qanunvericiliyin tələblərinə uyğun məlumatlardan başqa, aşağıdakı informasiya ilə müşayiət edilsin:

- məhsulun istehsal və emalına cavabdeh şəxsin adı və ünvanı; məhsulun adı;
- məhsulun ekoloji təmiz olması haqqında qeydiyyat.

2.10 Əgər operator eyni rayonda müxtəlif istehsal obyektlərini istismar edərsə (paralel istehsal), bu standartın 1-ci bölməsinə uyğun olmayan bitkilər və onlardan alınan məhsullar, yetişdirilən obyektlər də nəzarət prosedurlarından keçməlidir. Bu əlavənin 1.3-cü bəndində göstərilən obyektlərdən övü müəyyən olunmayan bitkilər becərilməməlidir.

- tələblərdən bəzi istisnalar olan hallarda səlahiyyətli orqan tərəfindən məhsul tipləri və müvafiq vəziyyət şərtləndirməli və əlavə nəzarət tədbirləri (məsələn: elan edilməmiş nəzarət, məhsul yığılı dövründə əlavə inspeksiya, sənədləşdirmə işinə əlavə tələblər, məhsulların qarışmasının qarşısını almaq üzrə tədbirlərin səmərəliliyinin qiymətləndirilməsi və s.) göstərilməlidir.

2.11 Ekoloji heyvandarlıqda istehsal obyektində olan bütün mal-qara və başqa ev heyvanları bu standartda müəyyən edilmiş prinsiplərə, qaydalara müvafiq bəslənməlidir. Lakin bu prinsiplərə uyğun bəslənməyən heyvanlar da ekoloji təsərrüfatda saxlanıla bilər, bu şərtlə ki, onlar ekoloji tələblərə uyğun bəslənən heyvanlardan tam təcrid olunsun. Bu qayda nohur balıqçılığına da şamil edilə bilər.

2.12 Bu standartın tələblərinə uyğun bəslənən heyvanların ümumi otlaq sahəsində otarılmasına səlahiyyətli orqan tərəfindən aşağıdakı hallarda icazə verilə bilər:

- a) torpaq sahəsi son üç ildə bu standartın Əlavə 2 bənd 7.8-də uyğun icazə verilənlərdən başqa maddələrlə işlənmədikdə;
- b) bu standarta uyğun bəslənən heyvanların qeyri - heyvanlardan tam təcrid olunması təmin olunduqda.

2.13 Müşahidə orqanı mümkün texniki vasitələrdən istifadə edərək bütün istehsal və emal mərhələlərində, qablaşdırma və/və ya markalanma daxil olmaqla, bütün heyvanlar və heyvandarlıq məhsulları, eləcə də arıçılıq və balıqçılıq üzrə, operativ nəzarəti tətbiq etməlidir.

3 Hazırlama (ilkin emal daxil olmaqla) və qablaşdırma üzrə istehsal obyektləri

3.1 İstehsalçı və ya operator aşağıda göstərilənləri təmin etməlidir:

- istehsal obyektinin tam təsviri, kənd təsərrüfatı məhsullarının emalı, qablaşdırılması və saxlanması üçün istifadə olunan material-texniki vasitələrin vəziyyəti (istismardan əvvəlki və sonrakı).

Bu standartın tələblərini təmin etmək məqsədilə istehsal obyektində görüləcək bütün praktiki tədbirlər.

Bu təsvir və praktiki tədbirlər siyahısı istehsal obyektini üzrə məsul şəxs və müşahidə orqanı tərəfindən imzalanmalıdır. Hesabatda bütün əməliyyatların operator-sahibkar tərəfindən bu standartın 9-cu bəndinə uyğun həyata keçiriləcəyi haqda iltizam, pozuntuya yol verilməyi hallarda, bu standartda nəzərdə tutulan tədbirlərin tətbiqinə razılığı göstərməli və iki tərəfin imzaları ilə təsdiqlənməlidir.

3.2 Müşahidə orqanı tərəfindən aşağıda göstərilənlərin müəyyən olunması üçün yazılı hesabatlar saxlanılmalıdır:

- istehsal obyektinə gətirilən, bu standartın 1-ci bölməsinə uyğun olan kənd təsərrüfatı məhsullarının mənşəyi, xarakteri və miqdarı;

- istehsal obyektindən çıxarılan (göndərilən) bu standartın 1-ci bölməsinə uyğun məhsulların miqdarı və mal alan şəxsin adı;

- ekoloji məhsul istehsalının lazımı qaydada yoxlanılması məqsədilə müşahidə orqanına istehsal obyektinə gətirilmiş inqrediyentlərin, əlavələrin və köməkçi istehsal maddələrinin mənşəyi, xarakteri, miqdarı və emal olunmuş məhsulların tərkibi haqqında tələb olunan hər hansı digər informasiya.

3.3 İstehsal obyektində bu standartın 1-ci bölməsində adı çəkilməyən məhsulların hazırlanması, emalı, qablaşdırılması və saxlanması hallarında:

- ekoloji təmiz məhsulların ayrı-ayrı əməliyyatlardan əvvəl və sonra saxlanması üçün istehsal obyektini ayrıca zonalarabölünməlidir;

- ekoloji məhsullara aid əməliyyatlar daim, texnoloji dövr bitənə kimi, standartın 1-ci bölməsində göstərilməyən məhsullara aid əməliyyatlarından, vaxt və ya məkanca ayrı aparılmalıdır;

- əgər, belə əməliyyatlar hallarda həyata keçirilirsə, onların müşahidə orqanı ilə razılaşdırılmış son müddətləri qabaqcadan bildirilməlidir;

- ekoloji təmiz məhsul partiyalarının dəqiq eyniləşdirilməsi və onların bu standartın tələblərinə uyğun olmayan məhsullarla qarışmasının qarşısı alınmalıdır.

3.4 İstehsal obyektində ildə bir dəfədən az olmayaraq tam fiziki inspeksiya aparılmalıdır. Bu standartda sadalanmamış məhsulların istifadəsinə şübhə yarandıqda nümunələr götürülə və analizləraparılabilir. Hər yoxlamadan sonra inspeksiya üzrə hesabat hazırlanır və inspeksiya olunan obyektin məsul şəxsi tərəfindən də imzalanır. Elan edilməmiş əlavə yoxlamalar zərurət yarandıqda və ya səbəbsiz aparılmalıdır.

3.5 Operator-sahibkar müvəkkil orqana inspeksiya aparmaq üçün istehsal obyektinə sərbəst daxil olma imkanı yaratmalı, hesabat və təsdiqləyici sənədlərlə sərbəst tanış olmaq imkanı verməlidir. Həmçinin tələb olunan bütün informasiya inspeksiyaya təqdim olunmalıdır.

3.6 Daşınma hallarında Əlavə 4-ün 2.8 bəndində göstərilən tələblər tətbiq olunur.

3.7 Ekoloji təmiz məhsulu qəbul etdikdə operator aşağıdakıları yoxlamalıdır:

- əgər tələb olunarsa, qablaşdırmanın və ya konteynerin bağlılığını;
- Əlavə 4-ün 2.8 bəndinə uyğun qeydlərin olmasını.

Bu yoxlamanın nəticələri Əlavə 4-ün 3.1 bəndində göstərilmiş hesabatlarda tam əks olunmalıdır.

Məhsulun müşahidə (inspeksiya-nəzarət) sisteminin tələblərinə uyğun istehsal olunmasına şübhə yarandıqda, ekoloji üsullarla istehsal haqqında qeyd aparılmamalı və məhsul satış sistemində qeyri - ekoloji kimi verilməlidir.

OKП 97000 98000 91000 92000 MKC 13.020.10 13.020.50COHO

Əsas sözlər: ekoloji təmiz məhsullar, kənd təsərrüfatı və qida məhsulları, ekoloji təmiz istehsal, ekoloji sistem, sertifikatlaşdırma, aqroekosistem, ekoloji müşahidə orqanı, ekoloji kənd təsərrüfatına keçid dövrü, audit, səlahiyyətli orqan, sertifikatlaşdırma orqanı,

inspeksiya, operator, istehsal, istehsal qaydaları və normaları, emalı, hazırlanma, müntəzəm illik müşahidə, ilkin müşahidə, əlavə müşahidə, markalanma, satışı.

LAYIHƏ



Rəsmi nəşr
"Azərbaycan Standartlaşdırma İnstitutu"
Publik hüquqi şəxs

AZS XXX:2021

**Ekoloji təmiz kənd təsərrüfatı və
qida məhsullarının istehsalı,
emalı, markalanması və satışı.**

Rəhbəredici tələblər